

Månedsmagasinet

SKIVE · SALLING · FJENDS · FUR

Vand

Boring, testning og genopretning

SALLING
EFTERSKOLE
100-års jubilæum

ANNE PAULIN
Skivekredsens
folketingsmedlem

TAPIO JUHL
To mødre

STEM PÅ ÅRETS RENT LIV
HISTORIE OG VIND

Nogen vil kalde det eventyr...

Igen i år kårer vi årets bedste RENT LIV historie og du kan være med ved at stemme på den, du synes, er den bedste. Historierne kan måske lyde som eventyr, men de er fortællinger fra det virkelige liv her på Skiveegnen og fælles for dem alle er, at de handler om grønne handlinger, der er foretaget i fællesskaber for at skabe en egn i balance. Stem på din favorithistorie og vær med i lodtrækningen om flotte præmier på www.aaretdergik.dk

...vi kalder det **RENT
LIV**

**Stem på årets RENT LIV historie og
vind på www.aaretdergik.dk**

Indhold

NR. 16 / DECEMBER 2021-JANUAR 2022

- 04 Leder
- 06 Skive, her vil vi bo
- 11 Mindfulness
- 18 Skive Fjernvarme
- 24 Anne Paulin
- 28 Salling Efterskole
- 32 Fra højskole til Salling Efterskole
- 37 Mine to mødre
- 42 Kampen for at bevare havørredstamme i Karup Å
- 48 Vand og borearbejde
- 56 Det er ikke alt grundvand, man kan drikke
- 59 Skive Business Awards

Månedsmagasinet

SKIVE · SALLING · FJENDS · FUR

Månedsmagasinet har til formål at give et billede af det liv, der leves på vores egen omgivelser af Limfjorden.

Udgiver

Månedsmagasinet ApS
Sønderhede 7, Lihme, 7860 Spøttrup
Telefon: 2140 4541
www.maanedsmagasinet.com
Mail: info@maanedsmagasinet.com

Ansvarshavende redaktør

Claus V. Mikkelsen

Redaktør og korrektur

Inger Holm

Forsidefoto

Elever fra Salling Efterskole
Foto: Salling Efterskole

Foto

Claus V. Mikkelsen,
hvis ikke andet er nævnt.

Layout

Ewa Laursen

Trykt hos

Specialtrykkeriet Arco, Skive

Distribution

Egnens dagligvarebutikker m.fl.

Hjemmeside og logo

Poul E. Nielsen

Annoncer

Priser: www.maanedsmagasinet.com
Telefon: 2140 4541

Næste nummer

Primo marts 2022

De enkelte forfatters holdning er personlig og afspejler ikke nødvendigvis Månedsmagasinet ApS' synspunkt. Alle retigheder tilhører Månedsmagasinet ApS. Månedsmagasinet ApS tager forbehold for trykfejl og farveafvigelser, ligesom der ikke tages ansvar for tilsendt materiale uden aftale.

ISSN: 2596-8564

Magasinet er trykt på papir, der støtter bæredygtigt skovbrug verden over.

December 2021-| januar 2022-udgaven

Vinteren rammer os – måske. Klimaforandringerne udskyder den rigtig kolde vinter, ja måske kommer den slet ikke med tidligere tiders frostgrader. Mange har fulgt COP 26, kommunalvalg, COVID-19 og den landspolitiske kampplads efter vælgernes gunst.

Som borgere er vi opmærksomme på klimaforandringerne og de politiske debatter, der nærmest er konfrontationer. Vi har som befolkning viden og indsigt. Meget af den viden og indsigt skyldes vores åbne samfund, information, tillid, lighed og tryghed. Det er værdier, som ikke er givet, men som vi skal værne om.

I denne udgave af MånedsMagasinet fortæller vi i to artikler om Salling Efterskole, der fejrer 100-års jubilæum. Skolen er i princippet en spejling af vores fællesskaber og åbne samfund med tillid, lighed og tryghed.

I tre artikler sætter vi fokus på vand. Drikkevandet kommer fra borer, og brøndborer Christian Christiansen fortæller i en artikel om tilvejebringelse af drikkevand gennem tiderne

og behovet for uddannelse af brøndborere.

Skive Vand sørger for rent drikkevand til en stor del af egnens husstande. I en artikel fortæller Skive Vand om, hvordan de sikrer vandkvaliteten. I en tredje artikel fortæller Sigfred Madsen om genopretning af vandløbene, om gydebanks og om havørredbestanden.

Skive Fjernvarme udvikler kontinuerligt fjernvarmenettet og tilbyder fjernvarme til nye kunder. I en artikel fortælles om Skive Fjernvarmes informationsmøder og seneste tiltag for at øge forsyningsikkerheden.

Bosætning og tiltrækning af unge børnefamilier til egnen er højt prioriteret. I en artikel kan I læse om en ung børnefamilie, som har valgt Skive.

Simon Kvisgaard vil pendle til uddannelse og et kommende arbejde, og Ida Hesselberg har startet en akupunkturklinik, hvor hun behandler borgere, så de får en bedre livskvalitet. En anden, som også medvirker til

bedre helbred og livsnydelse, er Stine Østergaard. Hun praktiserer og udbreder læren om mindfulness.

Tapio Juhl kom til Danmark som finsk krigsbarn i 1943. I en gribende fortælling indvier den nu 80-årige tidligere friskoleleder læserne i evakueringen til Danmark og om sin opvækst med to mødre.

Skive Business Awards holder et prisuddelingsshow den 27. januar 2022. I en artikel kan I læse om arrangementet, programmet og om de nominerede kandidater til rækken af priser, der skal uddeles.

MånedsMagasinet fortsætter rækken af samtaler med lokale politiske repræsentanter i Folketinget. Anne Paulin fortæller i et interview om sine politiske tanker, synspunkter og prioriteringer under en gåtur i Vestsalling.

Glædelig jul og godt nytår – og rigtig god fornøjelse med læsningen.

Claus V. Mikkelsen
ANSVARSHAVENDE REDAKTØR

HER KAN DU HENTE

Månedsmagasinet

SKIVE · SALLING · FJENDS · FUR

SKIVE

Føtex
Kvickly
Fakta, Dalgas Allé
Fakta, Kirke Allé
Coop 365, Asylgade
Coop 365, Frugtparken
Min Købmand, Rosenbakken

OPLANDET

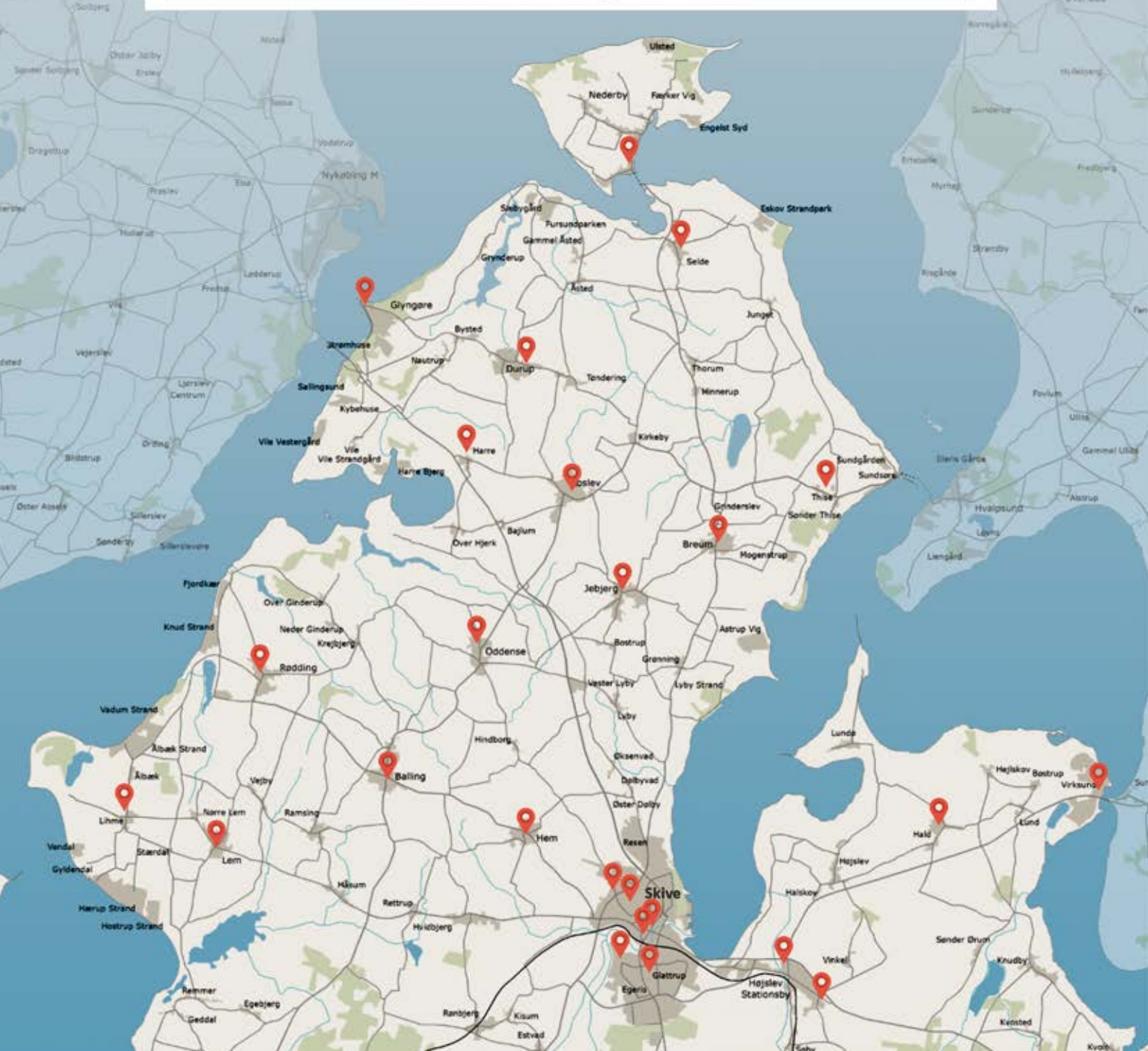
DagliBrugsen, Balling
DagliBrugsen, Breum
DagliBrugsen, Durup
DagliBrugsen, Fur
DagliBrugsen, Højslev
DagliBrugsen, Lihme
DagliBrugsen, Oddense
DagliBrugsen, Rødding
DagliBrugsen, Selde

Min Købmand, Harre

Min Købmand, Hem
Min Købmand, Thise
Min Købmand, Nr. Søby
Spar, Jebjerg
Spar, Hald
Spar, Lem
SuperBrugsen, Glyngøre
SuperBrugsen, Roslev
Virksund Camping, Virksund

Og mange andre steder. Du kan også læse magasinet på vores hjemmeside:

www.maanedsmagasinet.com

AF CLAUDS V. MIKKELSEN

Skive, her vil vi bo

Ida Hesselberg og Simon Kviesgaard med deres otte måneder gamle søn, William har valgt at bo i Skive frem for i en større by.

26-årige Ida Hesselberg viser glad og stolt sin akupunkturklinik frem. Den ligger helt centralt i Skive, på Østertorv. Lige over for Brogården og tæt ved Søndercentret med P-plads lige ved hoveddøren og let adgang til venteværelset. Hendes samlever, Simon Kviesgaard er i gang med sidste del af uddannelsen som jurist. Kun kandidatdelen mangler.

Det er lidt af en tilfældighed, at Ida i dag står som eksamineret akupunktør, selvstændig og indehaver af en klinik. Faktisk er årsagen en tragisk rideulykke, som så ud til at give hende varige mén.

RIDEULYKKEN

Ida Hesselberg er en erfaren og dygtig rytter. Hun er uddannet økologisk landmand med speciale i kvæg og sigtede oprindeligt mod at blive agronom.

Da hun og Simon boede i Aalborg, inspirerede hesteinteressen hende til at tage et ophold på

Island for at få mere viden om den islandske hest.

En alvorlig rideulykke under opholdet ændrede hendes livsbane. En kraftig hjernerystelse satte en stopper for drømmen om at læse videre. Hun stod ellers lige over for starten på to krævende års studie med store mængder læsning. Det er kun fem år siden, men meget er siden forandret.

Vedholdende svimmelhed, hovedpine og hukommelsestab førte til stop for muligheden for at gennemføre en teoretisk uddannelse med læsning, arbejde foran en skærm og aflevering af skriftlige opgaver.

Agronomdrømmen forduftede, blev erstattet af fremtidsspekulationer og efterhånden en opgivenesshed med udsigten til varige mén. Hun blev opgivet af læger og det traditionelle medicinske behandlingssystem.

AKUPUNKTUR HJALP

En god ven fortalte Ida Hesselberg, at akupunktur måske kunne hjælpe. Stor var hendes skepsis ved første behandling. Den alternative

Ida Hesselberg behandler med nåle i led efter AcuNova (akupunktur 2000) metoden.

tilgang til behandling var hun hverken bekendt med eller overbevist om.

Stor var hendes begejstring, da akupunktur ændrede tilstanden. Efter nogle behandlinger var den unge kvinde symptomfri, næsten genfødt.

Uddannelse blev igen en mulighed. Hendes gamle koncentrationsevne kom retur, hukommelsen blev genskabt, og svimmelheden og hovedpinen fortog sig.

FJERNUNDERVISNING OG TILSTEDEVÆRELSESMODULER

Inspireret af sin egen helbredelse besluttede Ida Hesselberg sig for at lære akupunktur. Hun ønskede at hjælpe andre i en tilsvarende situation. Dvs. folk, som tilsyneladende havde kroniske lidelser, men hvor helbredelse var opgivet.

Akupunktøruddannelsen er privat med egenfinansiering og ikke SU-berettiget.

Ida Hesselberg valgte at tage akupunktøruddannelsen hos den erfarne professor John Boel i Aulum, hvor han driver en uddannelsesinstitution. Han har forsket i akupunktur og er i dag internationalt anerkendt og hædret som århundredets akupunktør.

Traditionel akupunktur påvirker medianbanerne med nåle efter kinesiske traditioner. John Boel har udviklet "Den Moderne Boel Akupunktur", hvor nåle stikkes i led og skaber

på den måde en helbredende påvirkning. Undervisningen foregår som en kombination af fjernundervisning, månedlige tilstedeværelsesmoduler og enkelte hele ugeforløb med overnatninger.

Ida finansierede uddannelsen til akupunktør med sin børneopsparing og penge fra sit arbejde med undervisning i ridning.

SAMLIVET OG DE FØRSTE LIVSVALG

De to unge lærte hinanden at kende, mens Simon boede i Skive og Ida i Aarhus.

Efter gymnasiet valgte Simon et lokalt job i Skive inden for lager og logistik. "Det var rigtig godt at prøve jobbet", fastslår han, fordi han blev afklaret mht., at det ikke var den vej, han skulle gå.

Simons tid på Handelsgymnasiet Skive var ikke præget af intens skolegang eller de store forberedelser – nok mere det modsatte ...

Gaming i Counterstrike på konkurrenceplan førte til nedprioritering af skolen. Det endte da med en studentereksamen, som lige akkurat blev bestået.

Bekymrede forældre til gymnasieelever, som ikke lægger al deres energi i skolegangen, kan godt finde et lyspunkt i Simons historie.

Da Simon kom rigtig i gang med at læse i Aalborg, skiftede hans fokus og leverede efterfølgende karakterer fra den øverste ende.

Han fik først en bachelor, derefter en cand. merc.jur. Senere skiftede han til at læse ren jura og mangler nu kun godt et år, inden kandidatgraden som jurist er i hus.

Simon og Ida boede omkring fire år i Aalborg, hvorefter de flyttede til Aarhus. Bylivet skulle testes og afprøves, men det bestod ikke.

Det blev kun til et halvt år i Aarhus, fordi det var for hektisk. Boligpriserne var for høje, og man boede for tæt – uden at kende noget til hinanden. Man kunne ikke engang finde en parkeringsplads, og var man heldig at finde en, skulle man ovenikøbet betale for den.

Sådan lød det unge pars indvendinger mod storbylivet.

De fik begge job på Rydhave Efterskole. Ida som underviser inden for ridning, Simon som underviser i gaming, som er et undervisningsfag på efterskolen. Derudover havde han aftenvagter på skolen.

Deres job i Rydhave og Simons rødder i Skive var udfaldet, der gjorde, at de besluttede sig for at vælge Skive som bosted.

UNGE FRAFLYTTERE OVERVEJER AT KOMME TILBAGE

Simon må konstatere, at det kun er en af hans kammerater fra skoletiden, som nu bor på egen. Alle er flyttet, primært til Aalborg eller Aarhus.

Han og Ida føler sig lidt avantgarde. De er gået mod strømmen ved at vælge at flytte tilbage og stifte familie med den nu otte måneder gamle William.

Simons fornemmelse er dog, at en hel del fra deres omgangskreds godt kunne tænke sig at følge efter.

Juletiden er den periode, hvor mange unge kommer hjem for at mødes med familie, gamle skolekammerater og venner. Gensynsglæden, lysten til at mødes og tilhørsforholdet til egnen er måske det lille element, som kan skubbe til en beslutning om at komme tilbage ...

SIMONS PLAN

Når Simon har afsluttet sin juridiske eksamen, regner han med at tage en uddannelse ved politiet. Normalen er godt nok den anden vej rundt. Først betjent, så jurist.

Med en juridisk kandidatgrad og den 2-årige politiuddannelse vil Simon gerne være politi-anklager med et fremtidigt job i Viborg.

Holder planen, kan uddannelsen til betjent foregå i Vejle med diverse praktikperioder rundt omkring. Et senere job som politianklager i Viborg kan derefter sagtens bestrides fra en bolig i Skive.

IDA VIL AKUPUNKTURKLINIKKEN

Ida er kommet rigtig godt i gang med sin akupunkturklinik. Hun kan tilrettelægge arbejdsdagen og behandlingsaftalerne, så de passer med pasning og afhentning af William – og Simons arbejdstider på Rydhave Efterskole kan afpasses efter hans studier.

Den unge kvinde glæder sig over antallet af kunder og den hjælp, hun kan give dem.

Det var Simon, som i sommer så, at kliniklokalerne var ledige.

Ida kommer fra en familie med stor selvstændighed og mod på at turde gå i gang med projekter. Så det unge par blev enige om at starte akupunkturklinikken. Sommeren gik med forberedelse og indretning.

Klinikken er en enkeltmandsvirksomhed. Hun tager sig derfor af alt, lige fra aftaler, booking, behandling, journalføring og attestationer, hvor kunderne kan få tilskud fra deres forsikring, arbejdsgivere eller sygeforsikringen "danmark". Simon tager sig af det administrative inklusiv regnskabet.

En af Ida Hesselbergs solstrålehistorier handler om en mand, som stort set ikke kunne løfte armen for bare smerter. Han stod til at miste sit job, og al behandling var opgivet. Efter blot én behandling kom der fremgang, og efter nogle stykker var hans motorik tilbage. "At kunne hjælpe andre på den vis giver rigtig mening", fortæller Ida Hesselberg. ■

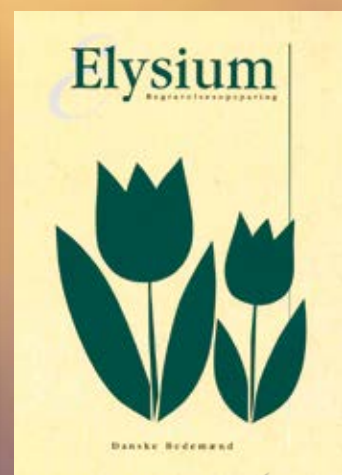
Boudigaard Begravelse

Vestergade 14 · 7800 Skive · Tlf.: 97 52 08 98

HAR DU TAGET STILLING?

Intet varer evigt – også livet kommer til sin afslutning. Enhver bør gøre sig tanker om, hvad der skal ske når den tid kommer.

Hos os får du gratis rådgivning og udleveret pjecerne "Min sidste vilje" og "Elysium", som giver muligheden for at forudbetale din egen begravelse eller bisættelse.

www.boudigaard.dk · info@boudigaard.dk · Find os på Facebook

Birgitte Sand Mortensen, Søren Boudigaard, Søren Toft og Hanne Bielefeldt Boudigaard. Din lokale bedemand!

DS ISO9001
CERTIFICERING Kvalitetssystem

Ny tandprotese eller implantat?

Du kan stole på os.
Vi kan vores fag, så du stolt og glad kan vise smilet frem.

På vores klinik udfører vi alle former for tandbehandling til konkurrencedygtige priser.

Skive

Tværgade 4,
7800 Skive
Tlf: 97 52 00 55

Roslev

Helsevænget 4,
7870 Roslev
Tlf: 97 57 16 16

Karup

Bredgade 9,
7470 Viborg
Tlf: 97 10 10 97

Smil med
ØSTERGAARD
www.smilmedos.dk

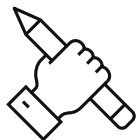
kernekommunikator
MARKEDSFØRING & KOMMUNIKATION v/ IDA BREGNHØJ

FÅ ABONNEMENT PÅ DIN MARKEDSFØRING

.....
Effektiv markedsføring kræver indsigt, planlægning og tid. Med et abonnement, får du hjælp til at gøre din virksomhed mere synlig, inden for dit budget og uden binding. Læs mere på www.kernekommunikator.dk, eller få en uforpligtende snak om dine muligheder på +45 26 86 47 75.

.....
RÅDGIVNING
MÅLSÆTNING
STRATEGI

.....
ARTIKLER
NYHEDSBREVE
KORREKTUR

.....
VISUEL IDENTITET
TRYKSAGER
LOGO

.....
HJEMMESIDER
SEO-OPTIMERING
TRAFIKANALYSE

.....
SOME-CONTENT
ANNONCERING
AUTOMATION

Mindfulness

- en gave for livet

”A t dvæle ved den purpurrøde solnedgang, der spejler sig i fjordens blanke overflade. At glæde sig over anemonernes tæppe af hvide kroner, som nikker op til bøgetræerne, der lystigt springer ud. Eller at nyde det bakkede landskab indhyllet i efterårets brændende farver. I sådanne øjeblikke er det nemt at være fuldt og helt til stede i nuet”, forklarer Stine Østergaard Rasmussen.

Det er med et sådan intenst nærvær, at hun favner livets gaver både privat og i professionel praksis. Hun er lærer i Skive Kommune og har samtidig MSC-centret, som udbyder kurser i mindfulness og stresshåndtering.

FORSKNINGSBASERET PRAKSIS

Oprindeligt stammer mindfulness som begreb fra buddhismen og dens søgen efter ro i sindet. Stine Østergaard Rasmussens uddannelse fra Bangor University nær Cambridge, UK, er funderet i MBSR-programmet (Mindfulness Based Stress Reduction), som er udviklet af den amerikanske læge, Jon Kabat-Zinn.

Det har været vigtigt, at hendes professionelle praksis tager udgangspunkt i vestlig forskning, der hverken handler om religion eller en bestemt verdensopfattelse.

HVAD ER MINDFULNESS?

Mindfulnessinstruktøren forklarer, at mindfulness er at være nærværende i nuet på en særligt bevidst måde. Man er opmærksom på, hvad der sker i én både fysiologisk, mentalt og følelsesmæssigt. Hun siger, at vi mærker en dybere kontakt til vores inderste intentioner – til det, vi har på hjerte.

”Mindfulness skal opleves og mærkes i ens egen krop og sind for at forstå, hvad det er”, mener instruktøren og fortsætter: ”Opmærksomheden forankres i den virkelighed, der er lige her og nu, fremfor at lade tankerne køre på autopilot med bekymring om i morgen eller fortrydelse af i går. Det, der sker i bevidstheden, observeres fra øjeblik til øjeblik med en accepterende holdning. Vi øver os i at kunne hvile i nuet med det, der er.” ▶

Hjerneforsker Kjeld Fredens

Hjerneforskerens forord til bogen Skab ro med mindfulness – den røde tråd for børn og unge lyder:

”Det er en kunst at kunne lytte til andre, og en endnu større at kunne lytte til sig selv. De to ting hænger sammen, for det er ved at lytte til andre, vi bliver opmærksomme på os selv. Men hvorfor er det sidste en endnu større udfordring? Fordi vi er så gode til at snyde os selv, lægge lidt ekstra til og overvurdere os selv, og det sker let, når vi kun hører det, vi gerne vil høre.

Men ét er at høre, noget andet er at lytte, og det sidste skal læres, mens det første er medfødt. Når vi lærer at lytte til andre, ophæves grænsen mellem mig og dig. Vi lytter ikke bare til andre, men vi lytter med hinanden, fordi vi lytter med hele kroppen, når vi orkestrerer hinandens mimik og gestik. Det kræver en særlig følsomhed, som tager sin begyndelse i stilhed. Stilhed fjerner den støj, som hæmmer vores fysiske og mentale udvikling og gør os fremmede for os selv. Men stilheden vil mere.

Stilhed får dele af hjernes hippocampus til at danne nye nerveceller, og det er særdeles befordrende for al læring. Stilhed giver rolig vejrtrækning, som medvirker til at aktivere hjernens hvilenetværk. Det er de mentale funktioner, der rydder op i vores indre kaos, skiller skidt fra kanel og får følelser og tanke til at arbejde sammen. Det er hjernens hvilenetværk, som hjælper os med at finde det, der reelt har betydning for os selv.

Så lidt skal der til at opnå så meget, der både handler om selverkendelse og overskud til åbent at kunne møde hverdagens udfordringer. Det skal som sagt læres, og gerne under den kyndige vejledning som netop denne bog, du sidder med, kan give dig.”

Skab ro er titlen på Stine Rasmussens nye bog, der udkommer den 10. januar 2022. I den er der både teori og praktiske øvelser for børn fra 0-18 år. Den er lige til at gå til, uanset om man er forældre, er pædagog, lærer eller er en anden professionel voksen, der ønsker inspiration til at lave mindfulness med børn og unge.

Der er øvelser til alle aldersgrupper med indledende forklaringer, guidninger og instruktioner.

På msc-mindfulness.dk findes en del lydfiler, som man kan downloade, så der er mere overskud til at støtte dem, man laver øvelser med.

Forfatteren ville egentlig bare lave et hæfte, men siderne blev til mange, og derfor blev det til en bog, som hjerneforsker Kjeld Fredens har skrevet forordet til. Bogen er blevet efterspurgt på de kurser, som forfatteren holder for Skive Kommunes pædagogiske personale fra skoler, vuggestuer og dagplejere.

Stine Østergaard Rasmussen fortæller, at mindfulness har styrket hendes evne til at rumme både lyse og svære stunder i livet. Med et blik, der på én gang er vådt og lysende, beskriver Stine et særligt mod til at være i sorgen, da hun mistede sin mand i 2015 samtidig med, at hun rummede taknemmelighed over det, livet stadig bød hende.

FORMEL OG UFORMEL PRAKSIS

”Når man arbejder med mindfulness, finder man ud af, at det er en måde at være til stede i verden på; en måde at leve på”, forklarer hun og fortsætter: ”Det er som en færdighed eller en muskel, der kan trænes. Alle kan lære det, og jo mere man investerer, jo mere får man”.

Mindfulnessøvelser kan deles op i formel og uformel praksis. Den formelle del er fx meditations- og yogaøvelser, hvor man arbejder med fokus og koncentration på en særlig måde. Her sætter eller stiller man sig til rette og indstiller sig på øvelsen.

De uformelle øvelser arbejder man med, når man gør alt det, man plejer – bare med en særlig opmærksomhed. Øvelserne kan ofte være sværest at praktisere, da automatiske, flyvske tanker ofte overtager den viljestyrede opmærksomhed.

At træne de formelle øvelser vil ofte styrke arbejdet med de uformelle øvelser.

HVAD ER MEDITATION?

Der findes et utal af forskellige meditationstraditioner, som har til formål at skabe ro i sindet. ”Når man arbejder med meditation i forbindelse med mindfulness, er det oftest sansninger i nuet, man hviler i”, forklarer kvinden.

Man træner det at have sin fulde opmærksomhed på en særlig måde og at fastholde fokus på det. Det kan fx være kroppen eller vejrtækningen, som man bliver guidet eller guider sig selv til at holde opmærksomheden på.

Det er helt naturligt, at tanker, erindringer og følelser kommer ind i ens opmærksomhedsfelt, og så handler det om at sige tak, fordi man bliver opmærksom på det. ”I starten siger man tak næsten hele tiden”, siger Stine med et smil. Det er netop evnen til at kunne iagttage, hvad der sker med ens opmærksomhed, der trænes. Man bliver bedre til at mærke sig selv og fastholde koncentrationen med accept af det, der er med en dyb rummelighed. Med tiden skabes der en ro bag om tankerne, hvor sindet hviler i sig selv. ▶

MEDITATION OG HJERNEBØLGER

Typisk taler man om fire kategorier af hjernebølger:

- Beta (12-30 Hz) kendetegner almindelig vågen tilstand, hvor man er aktiv, planlægger, organiserer mm.
- Høj beta (fra 25-30 Hz) forekommer, når man er til eksamen eller af en anden grund gerne vil yde sit allerbedste.
- Alpha (8-12 Hz) optræder i meditation, døsende tilstand og i forbindelse med, at man vågner eller falder i søvn. Måske har man oplevet at vågne en morgen, inden vækkeuret ringer, hvor man bare mærker dynen, sengen og afslappetheden. Måske har man bare lyst til at blive liggende, selvom man ikke rigtig sov. Der var ikke rigtig nogen tanker endnu, men blot sansninger af sengen, dynen, varmen ... "Det er Alpha-tilstanden", forklarer instruktøren. I det øjeblik man begynder at tænke på planlægning, møder eller andet af dagens arbejde, kan man mærke overgangen til Beta. Så er hjernen nemlig i gang i en mere vågen tilstand."
- Theta (4-7 Hz) er karakteristisk ved let og drømmeaktiv søvn, hvor man er sensitiv over for lyde og let bliver forstyrret i ens søvn, mens deltasøvn (0-3 Hz) er præget af den dybe, drømmeløse søvn. "Ringer vækkeuret, kan det være svært at vågne", forklarer Stine Østergaard Rasmussen.

I løbet af et døgn vil alle de overordnede hjernebølger, der alle er vigtige for vores velbefindende, være til stede. Det er veldokumenteret, at søvnkvaliteten forbedres ved at meditere. "Træner man evnen til at være i alpha-tilstanden, vil man lettere kunne bryde stressstilstande", fortæller hun. Ved at bevare evnen til at skabe ro i sindet, bryder man de negative fysiologiske stress-spiraler, som man kan blive fanget i.

MINDFULNESS OG HJERNEN

Hjernen reagerer i mange tilfælde, som den gjorde for tusindvis af år siden, som om vi stadig bor på savannen eller i urskoven. Dengang var vi i situationer, hvor vi skulle kæmpe eller flygte, når vi mødte en fjende eller et farligt dyr. Denne impuls bliver kaldt for kamp/flugtreaktion.

I dag slås vi ikke, men prøver at løse problemerne i stedet for at løbe væk fra dem. Vi kan dog ophobe en del stresshormoner, når vi er i pressede situationer, for selvom hjernen prøver at hjælpe os, som den tror bedst, er det ikke altid de mest hensigtsmæssige ting, der automatisk sker i hjernen. Ved at skabe bevidsthed om vores handle- og tankemønstre kan vi blive klogere på os selv, så vi vælger de bedste handlinger.

Stine pointerer, at det er veldokumenteret, at man bliver bedre til at kunne mærke sig selv, håndtere stress, skabe ro i sindet, få en bedre søvnkvalitet, øge koncentrationsevnen og omstillingsparathed. Ved at kunne mærke sig selv, egne grænser og acceptere følelser og kropssignaler, skabes et godt fundament til at kunne handle hensigtsmæssigt – ikke bare for sig selv, men også i forhold til andre.

"Der er ikke noget *quick-fix* eller en mirakelkur," siger hun med et smil og fortsætter: "Men gennem vedholdende mindfulnesspraksis får du en gave for livet." ■

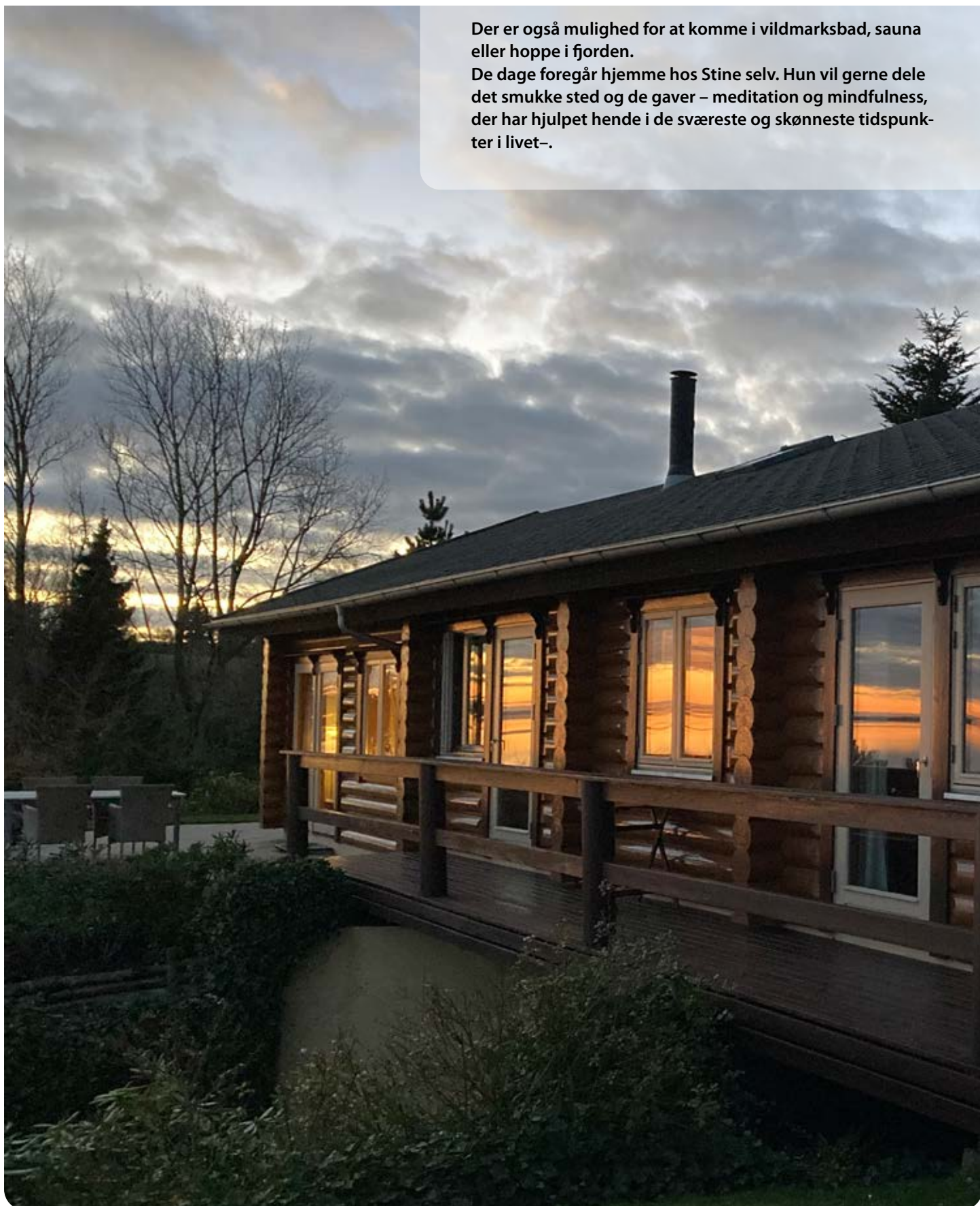
Kurser for virksomheder og kommuner

Retreat betyder at trække sig tilbage. På sådan en dag giver man sig selv helt fri i naturskønne omgivelser, hvor der er mulighed for at koble fra ved vandet og i skoven.

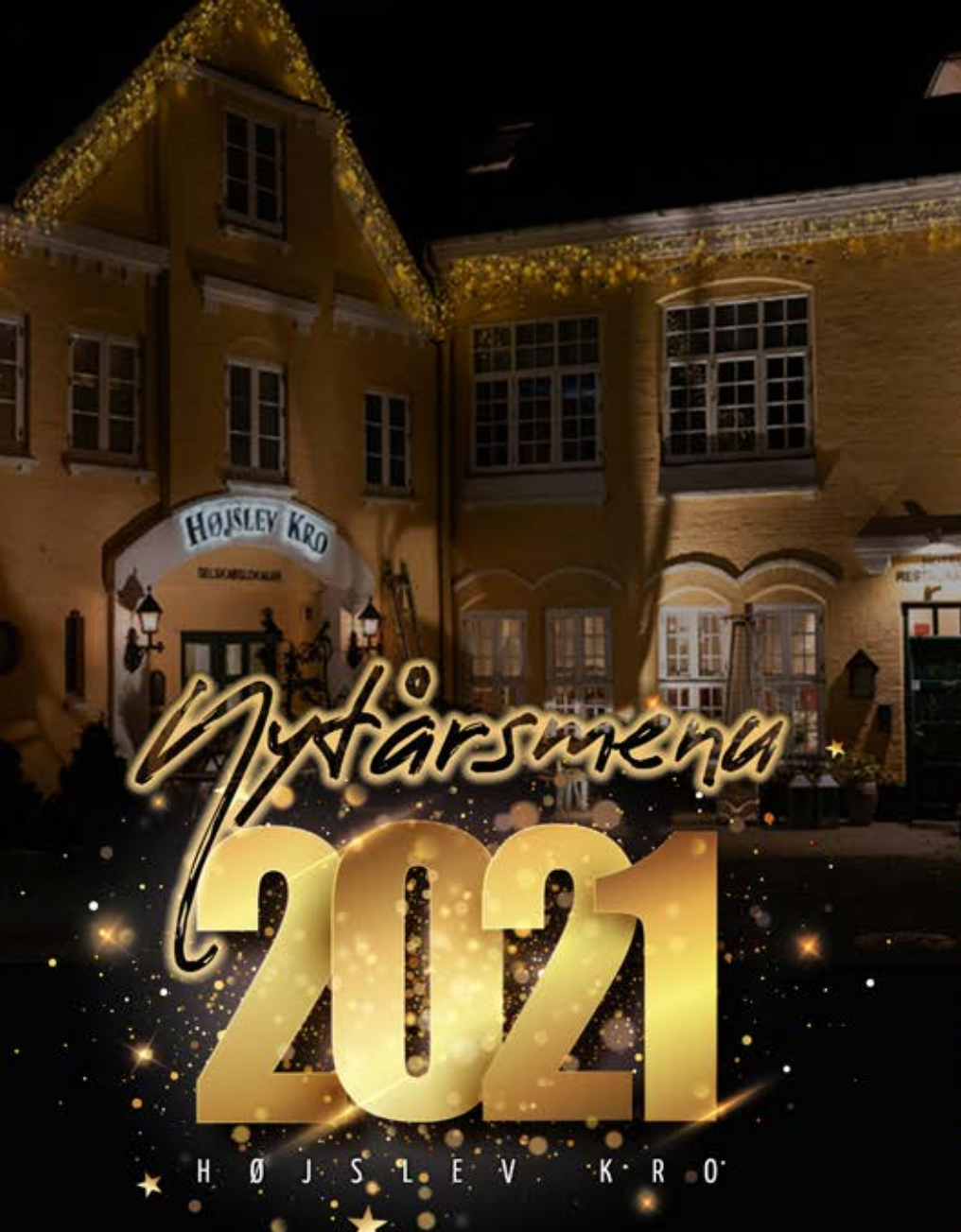
”Her kan du opleve, hvad natur, sanselighed, meditation og mindfulness kan gøre for din evne til at slippe tankemylderet og være i nuet. Du får redskaber, der giver dyb kontakt til dig selv og dine inderste intentioner,” forklarer Stine.

Der er også mulighed for at komme i vildmarksbad, sauna eller hoppe i fjorden.

De dage foregår hjemme hos Stine selv. Hun vil gerne dele det smukke sted og de gaver – meditation og mindfulness, der har hjulpet hende i de sværeste og skønneste tidspunkter i livet–.

Nytårsmenu 2021

H Ø J S L E V K R O

- forret*   Thailandsk kokossuppe med kæmperejer på spyd
- mellemret*   Carpaccio af Wagyu okse og "Verdens bedste" Parmaskinke
- hovedret*   Duet af Black Angus oksemørbrad og mør braiseret kalvespidsbryst
- dessert*   Citrus Symphonie á lá Højslev Kro

God mad ud af huset:
 Bestilles på på telefon 97 53 57 44 eller mail:
 info@hoejslev-kro.dk senest d. 27. december 2021.
 Der betales forud. Se mere på www.hoejslev-kro.dk

4-retters
 Nytårsmenu
 Pr. person* 475.-
 Minimum 2 personer!
 (v/under 4 personer tillæg på 25 kr.
 pr. person til emballage)
Inkl. VIP-Kupon

Ved køb af vores lækre 4-retters Nytårs-menuer medfølger 1 stk. **VIP-KUPON** pr. person, som giver

50% RABAT

på vores aften á lá carte menukort fra den 10. januar t.o.m. d. 9. april 2022! (Max 4 pers. pr. kupon).

SKIVE FJERNVARME

EN DEL AF DEN GRØNNE OMSTILLING

AF CLAUDS V. MIKKELSEN

Der er tre helt markante fordele ved, at ens bolig bliver opvarmet af Skive Fjernvarme. Det er en sikker varmekilde. Langt hovedparten af energien til produktion af varmen kommer fra bæredygtige energikilder. Prisen på fjernvarme er desuden konkurrencedygtig i forhold til andre opvarmningsmåder og – i de fleste tilfælde – også den billigste opvarmningsform.

INITIATIV TIL INFORMATIONSMØDE

Flemming Worm bor i Resen, i den nordlige del af Skive. Han og naboerne på vejen havde talt om at få lagt fjernvarme ind i deres huse. De har gode naboskaber på vejen, så Flemming Worm kontaktede Skive Fjernvarme for at få et informationsmøde i stand for beboerne.

Skive Fjernvarme kom ud og fortalte 16 deltagere om mulighederne for at blive tilsluttet fjernvarmenettet. "Der var god tid til at få svar på alle vores spørgsmål", nævner Flemming Worm.

Efter mødet ville tre naboer umiddelbart være med. "Et par bankfolk skulle lige hjem og regne på tilbuddet, inden de endelig besluttede

sig", fortæller Flemming. De fik lavet det store regnestykke med vedligeholdelse, eftersyn, afskrivninger – og fandt ud af, at fjernvarme var den billigste løsning i længden, samtidig med at miljøbelastningen ville være mindre end ved andre varmekilder, så de ville også være med.

Det endte med, at alle syv husstande på vejen valgte at skifte til fjernvarme, selvom fire ville have været nok for at opnå kampagnetilbuddet.

Flemming Worm har en fortid som smed og sætter pris på godt håndværk. Han fulgte med i, hvordan Skive Fjernvarme fik etableret forsyningsledningen. De kunne deres kram. Især svejsningernes kvalitet var bemærkelsesværdig. "Flot arbejde!" siger den tidligere smed anerkendende.

Flemming Worm og hustruen, Birthe fremhæver forsyningsikkerheden, og at forbruget bliver overvåget, så eventuelle uregelmæssigheder som fx dårlig afkøling bliver opdaget.

Et af de forhold, som Flemming Worm er rigtig godt tilfreds med, er den app, han har downloadet på sin telefon. Her kan han aflæse varmeforbruget, fremløbs- og returvandets temperatur og følge anlæggets effektivitet. "Fjernvarmen giver en behagelig varme, forsyningsikkerheden er i top, og det er en miljørigtig varmekilde uden uforudsete udgifter. ►

Flemming og Birthe Worm fra Hybenvej i Skive foran den nye varmeveksler
Flemming tog initiativ til et møde mellem beboerne og Skive Fjernvarme.

Varmen sælges til konkurrencedygtige priser. Det er jeg meget tilfreds med”, tilføjer han.

Flemming Worm er ligeledes meget tilfreds med, at man kan lease en fjernvarmeveksler hos Skive Fjernvarme. Varmeveksleren omsætter energien i fjernvarmevandet til varmt brugsvand og centralvarme i radiatorerne og kan typisk opvarme et parcelhus på op til 175 m². ”Den årlige leasingydelse er kun på 1.260 kr. og omfatter alle nødvendige reservedele plus

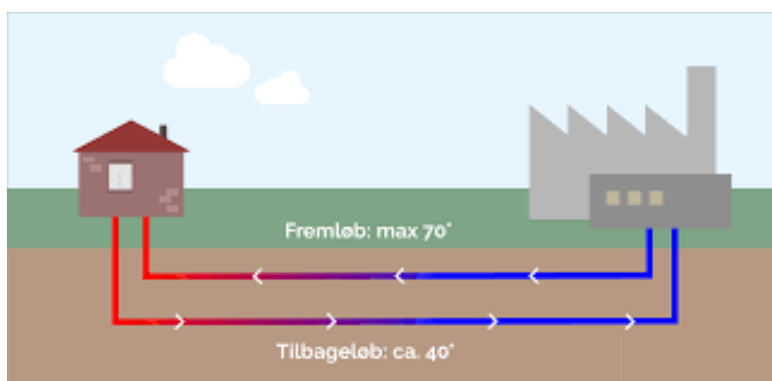
et serviceeftersyn hvert andet år af en VVS-montør.

INFORMATIONSMØDER

Skive Fjernvarme har gennem det sidste års tid afholdt mange informationsmøder for mulige nye forbrugere, som overvejer tilslutning til fjernvarmenettet.

Hvis en vej – eller et område – gerne vil på fjernvarmenettet, er det til alles fordel, at tilslutningen foregår koordineret og inden for en forholdsvis begrænset periode.

Når beboerne i et nyt område viser interesse, har enten grundejerforeningen – eller naboerne på en vej – i flere tilfælde henvendt sig til Skive Fjernvarme, som gerne inviterer interesserede til informationsmøde og orienterer om deres tilbud. Både om Skive Fjernvarmes ejerforhold (de er forbrugerejet), om mulighederne for tilslutning, aktuelle kampagnetilbud og hele økonomien, både for skift, igangsætning og de forventede driftsudgifter for opvarmning. ►

KOM MED I DET GRØNNE FJERNVARME- FÆLLESSKAB

Skive Fjernvarme tilbyder nye kunder at komme med i det grønne fjernvarmefællesskab til en fordelagtig kampagnepris på 22.500 kr. inkl. moms for et parcelhus med følgende indhold:

- Etablering af fjernvarmestik og opsætning af hovedhaner
- Nedtagning af eksisterende gaskedel og afblænding af skorstenshul indvendigt med plade
- Levering, montering og indregulering af en leaset varmeveksler, Termix VVX 2-2 med Danfoss ECL 110 automatik til regulering af fremløbstemperaturen
- Isolering af fjernvarmerør mellem hovedhaner og varmeveksler med rørskåle
- Nødvendigt elarbejde i forbindelse med installation af varmeveksler og fjernvarmemåler
- Oprydning og bortskaffelse af affald
- Nødvendig instruktion i anlæggets drift

Eventuelle udgifter til murer, maler, gulv og afløbsinstallationer er ikke inkluderet i kampagnetilbuddet.

- Kampagnetilbuddet gælder i konverteringsområder og i en tidsbegrænset periode.

Se mere på www.skivefjernvarme.dk

Det er også muligt at aftale et møde med en energirådgiver fra Skive Fjernvarme på tlf.nr. 97 52 09 66.

NY ELKEDEL KØRER PÅ GRØN STRØM

Skive Fjernvarme forsøger at være så alsidig i sine produktionsanlæg som muligt og har netop idriftsat en ny el-opvarmet kedel.

Skive Fjernvarmes nye elkedel er nu installeret og klar til brug. Kedlen skal anvendes i spidsbelastningsperioder og som reservekapacitet. Desuden skal den medvirke til at afbalancere elnettet, når der fx produceres meget strøm ved vindkraft.

For at sætte et billede på den nye elkedels kapacitet, så kan den opvarme vand svarende til omkring 7.000 af de elkedler, som står på mange køkkenborde i hjemmene.

Den nye kedel kan hurtigt aftage grøn strøm, når der er overskud af vind og solenergi og omsætter på den måde overskudsstrømmen til varmt vand i akkumuleringsstanken. Dermed lagres overskudsstrømmen i stedet for at gå til spilde.

Kedlen kan også træde til, hvis der er behov for at inddække driftsforstyrrelser, eller når der lukkes ned for andre kedler i forbindelse med fjernvarmeverkets eftersyn og vedligeholdelsesarbejder eller ved spidsbelastninger.

Den nye elkedel er derfor et stærkt supplement til forsyningssikkerheden, samtidig med at den anvender grøn overskudsstrøm fra vindmøller og solceller. Den kan bruges til at afbalancere elnettet, når vinden rigtigt blæser. Det var vigtige parametre for beslutningen om at investere i en ny elkedel.

AFKOBLINGSORDNINGEN

Når man beslutter sig for at skifte opvarmningsform fra fx naturgas til fjernvarme, kan man søge om en gebyrfri afkobling af naturgasforsyningen på Evidas hjemmeside, hvor man også kan læse mere om afkoblingsordningen.

Flemming Worm anbefaler, at man takker ja til muligheden for at få Skive Fjernvarme til at beregne skift af opvarmningsform til fjernvarme eller til at få et uforpligtende besøg af Skive Fjernvarmes energirådgiver, som kan give et konkret bud på fordelene ved at skifte til fjernvarme. ■

skulptur - grafik - maleri - foto Poul E. Nielsen

www.artcoregallery.dk
poul@artcoregallery.dk
29891694

Forsikret i NærBrand?

NærBrand Forsikring G/S er et helt lokalt forsikringsselskab i Salling og Fjends.

Vinteren er den mørke tid.

Husk reflekser når du bevæger dig på veje og stier, og det er mørkt.

Vi belønner dem der passer på.

Du kan finde mere om os på
www.nærbrand.dk eller på **Facebook**.

NærBrand

- i samarbejde med Topdanmark

MånedsMagasinet gennemfører en række samtaler med lokale politiske repræsentanter i Folketinget. I oktober 2021 fortalte folketingsmedlem Anne Paulin om sine politiske tanker, synspunkter og prioriteringer under en gåtur i Vestsalling.

SKIVEKREDSSENS FOLKETINGSMEDLEM FOR SOCIALDEMOKRATIET

ANNE PAULIN

AF CLAUD V. MIKKELSEN

Den 33-årige Anne Paulin blev i juni 2019 valgt til Folketinget og er opstillet for Socialdemokratiet i Skive-kredsen. Hun fik 6.814 personlige stemmer i Midtjylland storkreds, heraf godt 4.600 personlige stemmer alene i Skive-kredsen. – Det svarer til 15,6% af stemmerne i hendes egen opstillingskreds. Når man går gennem gågaden i Skive, vil hver 7. person, man møder, have stemt personligt på Anne Paulin – i princippet.

Skive-kredsens folketingsmedlem er opvokset på en kvæggård ved Hindborg. Hun har gået i folkeskole i Hem, tog studentereksamen fra Skive Gymnasium og HF. Hun har fra ungdomsårene været politisk aktiv, bl.a. som for-

mand for DSU Skive (Danmarks Socialdemokratiske Ungdom, som er Socialdemokratiets ungdomsorganisation).

Anne Paulin har studeret International Business and Politics ved Copenhagen Business School og Columbia University i New York. Hun fik sin kandidatgrad i 2015 og har efterfølgende i en årrække arbejdet i store danske virksomheder som konsulent for TDC Group og senere som rådgiver for Energinet.

KLIMA – DEN VIGTIGSTE POLITISKE DAGSORDEN

For Anne Paulin er klimaet det vigtigste omdrejningspunkt for de politiske beslutninger, så

stigningen i atmosfærens temperatur reduceres.

Hun har en række ordførerskaber for Socialdemokratiet. Hun er energiordfører, forsyningsordfører og klimaordfører med sæde i bl.a. Klima-, Energi- og Forsyningsudvalget, i Miljø- og Fødevareudvalget og i Uddannelses- og Forskningsudvalget. Ordførerskaberne skaber både sammenhæng og mulighed for indflydelse på den samlede klimadagsorden. For tiden er hun også formand for Folketingets skatteudvalg.

Anne Paulin er ikke i tvivl om svaret på spørgsmålene om, hvordan Skiveegnen place-

rer sig på den nationale scene, hvad egnen kan bidrage med, og hvilke udviklingspotentialer der kan skabe arbejdspladser på egnen.

”Skive-egnen har store og vigtige kompetencer inden for den grønne omstilling. Med satsningen på Greenlab er vi med helt med fremme i udviklingen. Greenlab er med til at sætte Skive på landkortet. Jeg har selv haft fornøjelsen af at have flere ministre med på besøg på Greenlab. Alle bliver imponerede over det arbejde, der finder sted dér.

På det personlige plan synes jeg også, det er fantastisk at være vidne til, for jeg er jo vokset op blot et par kilometer derfra, hvor vi kunne lugte lossepladsen, når vinden var i den retning. Og nu finder der så et grønt erhvervs-eventyr sted – lige der i min gamle baghave”, slår hun fast og fortsætter: ”De virksomheder, der ligger i Greenlab, hvor der sker en samtænkning af energiproduktion og udnyttelse af hele biogasproduktionen med anvendelse af overskudsvarme til andre produktioner, viser vejen til fremtidens grønne produktion og ressourcodeling”, udtaler hun.

LANDBRUGSAFTALEN

Anne Paulin er godt tilfreds med landbrugsaftalen, der med bred tilslutning blev indgået i starten af oktober i år.

Det er et utroligt vigtigt element, at den indeholder bindende mål, og at den skal ”genbesøges” allerede i 2023. Det er om bare to år.

Hun ser markante og vigtige elementer i landbrugsaftalen, fx udtagning af lavbundsgrunde, fokus på biodiversitet og bevarelse af jobs. Alle tre områder er nøgleelementer efter hendes mening.

Der er job, som skal omstilles i en samarbejdende proces med de erhverv, som i dag er tilknyttet landbruget. Det tager tid, hvilket er vigtigt. Både at have tålmodighed og samtidig sætte skub i landbrugets omstilling. ►

Anne Borch Paulin

33 år, født i Skive

Gift med Mads og mor til Alba på 8 måneder
Folketingsmedlem for Socialdemokratiet i
Vestjyllands Storkreds fra den 5. juni 2019
Kandidat for Socialdemokratiet i Skive-
kredsen siden 2013

Erfaring

Rådgiver, Energinet, 2017-2019

Konsulent, TDC Group, 2015-2016

Formand for Skatteudvalget fra 2021

Medlem af

Europaudvalget

Forsvarsudvalget

Klima-, Energi- og Forsyningsudvalget

Ligestillingsudvalget

Miljø- og Fødevareudvalget

Uddannelses- og Forskningsudvalget

Ordførerskaber

Energiordfører

Forsyningsordfører

Klimaordfører

Anne Paulin og Socialdemokratiet lægger vægt på, at der er skabt en bred aftale, som derved også er holdbar over for skiftende flertal i Folketinget. Forudsigeligheden får betydning for investeringslysten:

Den unge politiker mener, at Danmark også i fremtiden skal være et landbrugsland, et endnu grønnere et af slagsen, vel at mærke. Derfor er hun glad for den brede aftale i Folketinget. På Skiveegnen er der mange jobs inden for landbruget. Det er vigtigt, at der også er gode arbejdspladser i fremtiden. Thise Mejeri har fx været dygtige til at lave produkter af høj kvalitet. De er også fulgt med tiden og har skabt en ny efterspørgsel efter økologi. "I fremtiden kommer der til at være endnu mere fokus på økologi ud over på plantebaserede varer, hvor der ligger store muligheder for de entreprenante typer, som, jeg ved, der er mange af på egnen", forklarer politikerens.

Hun ser udtagning af lavbundslande som en dobbeltgevinst. Der lagres mere CO₂, samtidig med at biodiversiteten øges. Det er to vigtige elementer, som trækker i den rigtige retning. "Gør vi det samtidig klogt, kan der skabes unikke rekreative områder til gavn for friluftslivet, samtidig med at der udtages landbrugsjord, som enten er vanskelig at dyrke, eller som bør gives tilbage til naturen", siger Anne Paulin.

LANDDISTRIKTERNE OG UDVIKLING

Anne Paulin har med sin tilknytning og sit kendskab til Skiveegnen god indsigt i de udfordringer, som landdistrikterne står overfor. Hun ser tre markante udfordringer:

1. Fraflytning af unge, hvilket betyder en skæv demografiudvikling og befolkningstilbagegang.
2. Infrastruktur. Selvom både rute 34 og A26 er med i udbygningsplanerne ligger de desværre sent i aftalen.
3. Sikring af gode uddannelsesmuligheder.

Alle landdistrikter er i konkurrence. Ildsjæle, lokalt engagement og en indsats fra kommunens side er nødvendig for at fremme udviklingen – eller vende den. "Vi har en kæmpe

opgave på Christiansborg i at sikre, at den geografiske ulighed ikke stikker af. Det må ikke blive besværligt eller uattraktivt at bo eller drive virksomhed i landdistrikterne.

Vi kan dog ikke vedtage en lov om, at unge ikke må flytte til de store byer eller om, at den lokale købmand ikke må lukke. Derfor er det afgørende, at der sker en aktiv lokal udvikling, og Christiansborg skal sikre, at der ikke er alle mulige barrierer for, at det kan ske", siger Paulin.

INFRASTRUKTUR – RUTE 34

I forårets aftale om infrastruktur blev det vedtaget at øge kapaciteten på rute 34 mellem Skive N og Haderup, men tidspunktet blev skubbet til igangsættelse i 2031.

Der er lydhørhed overfor Skive, men så nok ikke mere. Der var mange forskelligrettede interesser, prioriteringer og forhold som fx ønsket om i stedet at bruge pengene på en midtjysk motorvej, der samlet var med til at udskyde rute 34. Det er resultatet af en bred aftale, et kompromis med Skive som taber.

Vi brygger det bedste jule-øl

- til dig der kan smage forskel ...

Det er filosofien bag vore produkter, og bl.a. derfor brygger vi stadig efter de gamle metoder.

Traditionelt håndværk – tager tid

Vore produkter er alle brygget med den dybeste respekt for de naturlige processer, der ligger til grund for ølbrygning, f.eks. kold gæring og lagring ved 0 grader fra 7 uger og helt op til 2 år. Det er gammelt traditionelt håndværk uden industriprocesser og uden tilsætning af vand ved tapning.

Råvarer i rundhåndede mængder

Til alle vore øl anvender vi kun malt af bedste kvalitet, ligesom verdens fineste og dyreste humle, den tjekkiske Saaz, anvendes til alle varianter. Saaz er i øvrigt, blandt øl kendere rundt om i verden, altid et tydeligt tegn på godt øl.

Det er derfor, du kan smage forskel!

”Lad os kalde en spade for en spade”, siger Anne Paulin. ”Jeg er ikke glad for, at rute 34 er blevet skubbet så mange år ud i fremtiden. Jeg kører ofte selv på vejen og synes, den er alt for smal og usikker at køre på. Det har været et kæmpe ønske fra både borgere og erhvervsliv at få vejforholdene forbedret. Det er en sag, jeg vil fortsætte med at tale for”, fortæller den unge kvinde.

I infrastrukturaftalen indgår der en ikke-øre-mærket pulje, der skal bruges til at skabe bedre sammenhæng mellem by og land.

Her skal Skive i samarbejde med nabokommunerne presse på for at få fremrykket udvidelsen af rute 34. Det er hér, mulighederne ligger.

EGNEN ER ENTREPRENANT

Anne Paulin hæfter sig ved de positive forhold på egnen, fx evnen til at omstille sig. Gode eksempler på det er møbelindustrien, Glyngøreområdet og Greenlab. Egnen har en af landets laveste arbejdsløshedsprocenter, et velfungerende erhvervsliv og en række stærke virksomheder.

Den entreprenante tilgang, omstillingsparathed, evnen til at gribe mulighederne, fællesskabet og modet til fornyelse er vigtige elementer, som vil vise sig at være nogle stærke kort for den fremtid, vi går i møde, mener politikereren.

Der er ifølge hende en særlig selvstændighedskultur i Salling og på Skiveegnen, som hun også selv er rundet af. ”Folk er vant til at tage skeen i egen hånd for at få tingene til at ske, for vi ligger ikke i ly af store byer, men må selv præge udviklingen”, forklarer hun.

Den tilgang får egnen også får brug for i fremtiden, mener Anne Paulin, ikke mindst for at fortsætte den aktive tilgang til den grønne omstilling. For som Anne Paulin slutter; ”Vi står over for en stor omstilling og har kun set toppen af isbjerget indtil videre. Så vi skal gribe de muligheder, der er for produktion af fremtidens grønne varer, lige fra lokalt forædlede fødevarer til energiløsninger og forretninger inden for cirkulær økonomi. ■

Kvalitet siden 1876

**SADELMAGER
MØBEPOLSTRER**

IRENE & POUL POULSEN

Tlf. 20 23 51 11

Væselvej 62, 7800 Skive

Et ungt menneske præges for livet i den fase, hvor der sker en overgang fra barn/ung til ung/voksen. Salling Efterskole optager unge, som gennemlever netop den livstransformation under deres ophold på skolen.

Salling Efterskoles værdier bygger på de grundtvigianske tanker om fællesskab, tolerance, rummelighed og hjælpsomhed samtidig med læring, viden om samfundet, sund livsførelse og ansvarlighed. Det er de grundlæggende værdier, som de unge mennesker møder gennem tiden på skolen, og som indlejres og bliver en del af de unges menneskelige fundament.

Salling Efterskole har elever fra hele landet, men især fra nærområdet og har på den måde præget egnen gennem de sidste 100 år. Salling Efterskole fejrede 100-års jubilæum i november 2021, hvilket er anledningen til MånedsMagasinet's besøg.

SALLING EFTERSKOLE ET GODT ÅR I DIT LIV

AF HENRIK NYBY, FORSTANDER FOR SALLING EFTERSKOLE
FOTO SALLING EFTERSKOLE

Eleverne har første skoledag den første søndag i august måned. De og forældrene kommer med al elevens oppakning, spændte og med store forventninger til det kommende skoleår på Salling Efterskole. – Sådan har det været i mange år. Skolen fyldte den 3. november 100 år.

Alle skolens ansatte er også spændte på at møde de nye elever, spændte på at tage hul på et nyt skoleår. Hvem er de nye elever, ligner de tidligere års elever, og hvordan bliver de mon at være sammen med?

HVORFOR EFTERSKOLE?

Spørger man eleverne, har langt de fleste valgt at gå på efterskole for at få et år med oplevelser og for at lære en masse nye mennesker at kende – for at få mange nye venner.

De vælger også efterskolen, fordi de synes om hverdagen på efterskolen med linjefag, valgfag, boglige fag og masser af sociale aktiviteter og sjovt samvær. Eleverne forventer at få et godt år, som de med glæde vil kunne huske tilbage på resten af livet.

Og det, at eleverne vælger at tage et år på efterskole, er et tegn på, at de nu med hastige skridt er ved bevæge sig fra at være børn til at

blive unge voksne. Måske tænker den enkelte elev ikke altid så meget over dette, men det gør forældrene i høj grad. I Salling og på Mors har mange familier i 100 år haft tradition for at give deres unge mulighed for efterskolelivet som et dannelsesår.

Det er et tegn på, at den unge nu er kommet til det sted i livet, hvor der gradvist sker en frigørelse fra forældrene og hjemmets trygge rammer.

Det virker måske lidt banalt. Skal man virkelig på efterskole for at lykkes med at blive ung voksen, for at lære at stå mere på egne ben? Ja, det skal man; det er bestemt ikke banalt at tage skridtet og beslutte at gå på efterskole.

For langt de fleste er der mange sommerfugle i maven forud for begyndelsen på efterskolen. Det at skulle flytte væk hjemmefra – væk fra de daglige rutiner – fylder. Det at skulle finde nye venner fylder, selvom det er det, man ønsker.

Ja, mange elever er lidt nervøse i starten, og flere får mindre eller større "kriser" i processen med at falde til. – Men det gør langt de fleste ret hurtigt – godt hjulpet af lærerne på efterskolen, der har et øje på hver finger for at sikre, at eleverne falder til og trives. ▶

Ja, lærerne og det øvrige personale vil eleverne! Det at være på en efterskole er en livsstil, hvor der arbejdes på alle tider i døgnet. Og det er også i høj grad gennem mødet med lærerne og mødet med pedeller, rengørings- og køkkenpersonalet, at eleverne udvikler sig.

LÆRE FOR LIVET

Som rollemodeller og gennem dette tætte samvær i hverdagen og i weekenderne lærer eleverne om livet.

Efterskoleopholdet handler i høj grad om livsoplysning, folkeoplysning og demokratisk dannelse – selvom disse ord ikke fylder meget i det daglige samvær med eleverne.

Læringen og dannelsen forgår ikke kun i dagtimerne, nej den foregår næsten 24 timer i døgnet. Eleverne skal ligge i deres senge fra kl. 22.30 til 06.30 og møde op til alle aktiviteter, herunder måltider, morgensang og fadervor. Eleverne hjælper også til i køkkenet og ved bordet. – Sund livsstil med sund kost og bevægelse, idræt og sport er en stor del af hverdagen på Salling Efterskole.

Opmærksomheden på andre, på fællesskabet og på egne styrker og udfordringer hjælper

den enkelte elev i hverdagen, også når det faglige er i fokus.

Der lægges stor vægt på det faglige på Salling Efterskole. Alle skal til folkeskolens afgangseksamen i 9. eller 10. klasse. De undervises i dansk, engelsk, tysk, historie, fysik, kemi og samfundsfag. Og eleverne skal skrive projekt-opgave i 9. klasse og obligatorisk skriftlig opgave i 10. klasse.

Eleverne slipper ikke for den boglige skolegang, og det forventes, at de gøres deres bedste og deltager aktivt for at blive dygtigere – og der også følges op på fravær og fremmøde.

HVERDAGEN PÅ EFTERSKOLEN

I hverdagen fylder sund livsstil meget. Sund livsstil ses som gode, positive fællesskaber, godt humør, gode oplevelser kombineret med sund mad og motion. Elementerne for sund livsstil forsøges gjort til helt naturlige vaner og adfærd i den unges hverdag.

Alle elever deltager i fællesgymnastik tre gange to timer om ugen. De deltager i ca. 20-25 gymnastikopvisninger om året og har mulighed for at deltage i Landsstævnet, hvis de går på efterskolen et år, hvor der er landsstævne.

”Efterskoleopholdet handler i høj grad om livsoplysning, folkeoplysning og demokratisk dannelse”. Henrik Nybo, 2021

Linjefag

Fitness & Adventure, Spring, Rytme & Dans, Fodbold, E-sport, Design, Musik, Animation & Mediedesign samt Sundhed, Mad & Motion

Eleverne har mulighed for at få to linjefag i løbet af et skoleår. Man kan skifte linjefag til jul. Der kræves ikke særlige forudsætninger for at deltage i et linjefag. Man kan være helt nybegynder i et fag eller meget øvet.

Valgfag

I tillæg til linjefagene tilbydes eleverne tre valgfag i løbet af et skoleår. Valgfagene kan varere fra år til år. Valgfagene tilbydes lige nu inden for: Badminton, Fitness piger, Guitar, Hjælpetræner, Rytmenørd, Værksted, Spring, Spinning, Foto, E-sport samt Rough 'n' tough

I slutningen af januar forlægges undervisningen til en ski-destination. Her prøver eleverne egne grænser af. – Det er for en del noget af en overvindelse at skulle lære at stå på ski. Der er skiskole for alle, så alle bliver dygtigere til denne disciplin.

SKOLENS ERFARING

Salling Efterskoles elever føler en stor samhørighed. Mange elever skaber livslange venskaber. De spredes efter skoleopholdet, men mødes og danner netværk, som de senere kan få gavn af i deres uddannelsesforløb og resten af livet.

De fleste elever fortsætter med en ungdomsuddannelse og derefter en videregående uddannelse.

De menneskelige værdier og normer, som eleverne får under tiden på efterskolen, holder ved resten af livet. ■

Hver elev har ca. en uges køkkentjans om året. Her lærer den enkelte elev om madlavning og sund kost, hygiejne og det at indgå i et arbejdsfællesskab, hvor tingene skal klappe, for at alle kan blive mætte.

Fra højskole til Salling Efterskole

AF CLAUS V. MIKKELSEN

Folkehøjskolens hjem er Danmark, hvor den spredte sig til det øvrige Norden og til de dele af USA, hvor der er nordiske rødder.

Den første folkehøjskole blev oprettet i 1844. Folkehøjskolen var oprindeligt for voksne mænd og kvinder, som skulle undervises og dannes til gode statsborgere.

GRUNDTVIGS TANKEGODS

Grundtvigs tænkning danner det ideologiske fundament for de grundtvigianske efter- og højskoler. Han mente, at Danmark efter Napoleonskrigene og statsbankerotten i 1814 skulle genrejses som nation. Der skulle skabes stolthed og dannelse gennem viden om fædrelandets sprog, historie, samfund og litteratur. De faglige elementer var matematik, sundhed, skrivning og regning. Gymnastik indgik i den fysiske træning, og man skulle bo og spise sammen. Oprindeligt var dannelsen og skolingens tiltænkt den borgerlige elite, som skulle være i statsadministrationen.

Ved grundloven i 1849 – hvor folkets vilje indgik, blev der efter Grundtvigs opfattelse også behov for uddannelse og dannelse af folket. Ellers kunne de ikke på kvalificeret vis deltage i de demokratiske processer. Her blev folkehøjskolen hjørnesteinen. I de første mange år var den overvejende del af eleverne sønner og døtre af jordbrugere, landsbyhåndværkere og skolelærere.

SALLING HØJSKOLE

Grundtvigske kredse i Salling arbejdede på at oprette en grundtvigsk højskole i Salling. Præst Glud, som var Jebjergs præst fra 1873 til 1920, var initiativtager. Han samlede byens og omegnens ”pengefolk” og fik samlet nok kapital til, at de kunne købe bygningerne og få de første elever til højskolen i efteråret 1884. Her var Axel ▶

HENRIK NYBY

51-årige Henrik Nyby, gift med Else Marie Nyby, overtog jobbet som forstander for Salling Efterskole i august 2021.

Det nye forstanderpar er sammen med deres tre teenagebørn flyttet ind i forstanderboligen.

Henrik føler, at en gammel drøm er gået i opfyldelse, og er lykkelig over, at familien bakker op om den nye tilværelse.

Han er vildt imponeret over stemningen på skolen, skolens personale og forankringen i lokalsamfundet. Han sætter stor pris på velkomsten, introduktionen til skolen og lokalområdet, skoleårets start, de nye elever og jubilæumsfesten.

Han kender skolen indefra. Hans to ældste børn har gået på skolen, og egentlig skulle den yngste, Otto, også have haft samme oplevelse. Men det ville blive lidt for tæt, så han kommer til at opleve en anden efterskole i stedet for.

Henrik Nyby har tidligere samarbejdet med Salling Efterskole, da han underviste i innovation på Skive College. Det gav respekt for skolens kvalitet, de kreative kræfter, den måde man samarbejder på og læringsmiljøet.

Skolen lægger op til en god livsstil med sund mad, en god dagsrytme og bevægelse i hverdagen.

Samtidig er fagligheden i centrum. Det er i det hele taget fokusområder, som passer med Henriks indstilling til dannelse af unge mennesker.

Henrik Nyby er bare den femte forstander for skolen siden start i 1921.

Han træder nu i fodsporene efter Thyregaard (1921-1949), Raahede (1949-1977), Kaj Riis (1977-1998) og Leif Lundsgaard (1998-2021). Det er med ydmyghed over for historien, traditionerne og erfaringerne, han nu fører skolen ind i en ny epoke.

Axelsen de efterfølgende 23 år højskolens første forstander. Han var dygtig, og skolen fik snart et godt ry og mange elever.

SKOLEN LUKKEDE

Skolen blomstrede op, men i 1919 måtte den lukke.

Første Verdenskrig var afsluttet året forinden, og den spanske syge (en slags COVID) hærgede hele verden. I Danmark kostede epidemien knap 18.000 mennesker livet i Danmark, og globalt døde der ca. 50 mio.

Årsagen til lukningen var den store usikkerhed, ikke kun helbredsmæssigt, men også økonomisk.

Men så kom pastor Glud på banen igen. Han havde hørt om Anton og Sørine Thyregaard, der havde erfaring som lærere fra en efterskole og en husmandsskole. De ville lave en skole for helt unge, hvor der skulle veksles mellem praktisk og teoretisk arbejde.

STARTEN PÅ SALLING UNGDOMSSKOLE

Anton og Sørine Thyregaard kom til Jebjerg og fortalte 20-30 personer om deres skoletanker. En sagde nej, men resten ja, og derfor startede Salling Ungdomsskole den 3. november 1921 med Anton og Sørine Thyregaard som forstanderpar frem til 1949.

Henrik Nyby sammen med Stinne Damgaard Nielsen og Tanja Kuchel

Ved Salling Efterskoles 100-års jubilæum den 3. november 2021 holdt den nyligt afgående forstander Leif Lundsgaard festtalen, hvor han bl.a. fortalte:

”Da jeg kom til skolen i 1984, havde vi et logo på vores brochure. Det var en vægt – sådan en vægt med to skåle, hvor der i den ene vægtskål var bøger og i den anden vægtskål var værktøj og sy-ting – og vistnok også en gymnastikvimpel. Vægtskålene var i balance.

Også i dag forsøger vi at holde balance i de forskellige tilbud. Det fremgår klart af skolens formålsparagraf, at Salling Efterskoles formål er at udvikle eleverne ved at vægte faglige kundskaber højt samt at fremme elevernes kreative og praktiske kunnen.

For godt for 100 år siden lagde forstanderparret Thyregaard vægt på god teoretisk og praktisk kunnen, så eleverne kunne blive gode medhjælpere eller arvtagere. Det var, fordi efterskolen var noget, man kom på nogle år efter afslutningen af grundskolen. Efterskolen skulle give et fagligt og kulturelt løft.

Sådan er det ikke mere. Nu er Salling Efterskole en del af grundskolen, og eleverne skal ikke ud som medhjælpere eller arvtage-

gere efter opholdet her. De skal videre til ungdomsuddannelserne og efterfølgende have en uddannelse, så de kan få et arbejde.

”Tiden er en anden i dag, men opgaven er den samme. Jeg synes, at der er en tråd, faktisk en tydelig tråd, fra skolens start og formålsformuleringen dengang i 1921 og til det, vi tænker og vil og gør i dag.”

SALLING EFTERSKOLES VÆRDIGRUNDLAG

Skolens værdigrundlag rækker nærmest 200 år tilbage til de første grundtvigianske tanker og er blevet moderniseret, uden at den gamle ånd er gået tabt.

Skolen vægter gensidig respekt, forventninger, og at der stilles krav til hinanden.

Det sker ved personlige møder mellem elever og personale gennem et afvekslende skoleår, som vil udvikle den enkelte elev både fagligt og personligt

Skolen er som elevernes andet hjem, hvor hjælpsomhed, ansvarlighed, fællesskab og tolerance er nøgleord i hverdagen. Personale og elever er som en familie. ■

FUR

...smagen af jul

Fur Bryghus ApS · Knudevej 3 · 7884 Fur · 97 59 30 60 · info@furbryghus.dk · www.furbryghus.dk

Professionelt trykkeri med **kærlighed** til håndværket.
Vi sætter en **ære** i at levere flotte bøger, magasiner
og kataloger.

Specialtrykkeriet Arco III

Gemsevej 7, 7800 Skive · T +45 96 16 52 00
info@specialtrykkerietarco.dk · www.specialtrykkerietarco.dk

FINSKE MOR

DANSKE MOR

Mine to mødre

AF TAPIO JUHL, TIDLIGERE LEDER AF RØDDING FRISKOLE
FOTO TAPIO JUHL'S ARKIV

Da Rusland angreb Finland den 30. november 1939, havde Finland 700.000 børn mellem et og ni år. I løbet af krigen kunne omkring 100.000 børn dø af sult eller sygdom. Spædbørnsdødeligheden på Helsingfors Sygehus var 16,3%, mens den på Dronning Louises Børnehospital i København var 4%. Der måtte gøres noget; børnene skulle væk fra Finland.

37.000 danske familier havde i 1940 meldt sig til at modtage et finsk krigsbarn. Der blev oprettet tre modtagestationer, der hver kunne modtage 1.000 børn om dagen, hvis Finland skulle blive overrulet af Rusland i Vinterkrigen fra den 30. november til den 12.-13. marts 1940. Norge modtog et par hundreder. Sverige ca. 70.000.

Fra 1940 til 1944 modtog Danmark 3.764 finske krigsbørn. Forældres krigspsykose, mangel på fødevarer og ca. 500.000 flygtninge fra Karelen og Lapland gjorde det vanskeligt at få alle

børn tilbage efter afslutningen af krigene. Også mine forældre blev adskilt. Min bror kunne komme hjem, hvorimod jeg indtil videre skulle blive sammen med omkring 410 andre.

EVAKUERET I 1943: "OPFOSTRINGSBARN"

Evakueringslisten, der blev lavet i sidste øjeblik, viste navne, der var blevet slettet. Andre var blevet påført i hast. Sammen med 59 andre rejste min storebror og mig med tog fra Viipuri i Karelen den 15. maj 1943.

Ikke langt fra Viipuri blev toget – trods "Røde kors"-tegn på togets tage – angrebet af russiske fly. Toget brød i brand, og de ledsagende finske lotter måtte kaste børnene ud ad døre og vinduer. Jeg var lige fyldt to år, men kan endnu i natlige drømme se det brændende tog for mig ...

Efter at være blevet flyttet over i et andet tog ankom vi via grænsebyerne Tornio i Finland og Haparanda i Sverige til Østerport Station i Danmark den 19. maj 1943. ►

Som 2-årig blev Tapio Juhl evakueret med tog mærket med Røde Kors. Russiske fly angreb toget, og børnene måtte søge beskyttelse som på billedet.

Nogle mødre havde ved afrejsen sagt: "Mor sidder i en anden vogn." Eller: "Mor har glemt noget hjemme." Vores mor sagde: "Antero, kan du nu passe godt på Tapio." Efter et døgn's ophold på Nyboder Skole blev vi efter en grundig lægeundersøgelse visiteret ud til modtagebyerne.

Min storebror og jeg kom til samme by. Jeg boede hos en enke, der havde en større manufakturhandel; min bror hos to ugifte søstre et par kilometer fra manufakturhandlen. Og som det stod i papirerne fra Centralkomiteen for Finlandshjælpen: "De to brødre skal helst ses engang imellem." - Det skete nu ikke så ofte.

Jeg fik som så mange andre status som "opfostringsbarn". Det vil sige, at jeg skulle betragtes og behandles på lige fod med enkens to børn, dog undtaget retslige og arvemæssige forhold. Inden anbringelsen i et hjem skulle et ophold godkendes hos det lokale børneværn. Det var formentlig en formsag, da det kun var familier med overskud, der tilbød ophold for de finske krigsbørn.

"FINSK KRIGSBARN"

Jeg forstod dengang aldrig, hvorfor min danske mor kunne omtale min finske mor som en dårlig mor. Hun sagde fx: "Når din mor i Finland købte kager, spiste hun dem altid selv, mens du så på." – Det var absolut min fornemmelse, at alt, der havde med Finland at gøre, skulle vi ikke tale om.

Mine to første år – og familien i Finland – eksisterede på en måde slet ikke i mit liv. Men når huset havde gæster, blev jeg altid præsenteret som: "Her skal I så se mit 'finnebarn'". Jeg har siden dengang ikke brudt mig om det udtryk og bruger derfor "finsk krigsbarn" i stedet.

Min danske mor ville naturligvis gerne tage mig op og kærtregne mig. Men jeg brød mig slet ikke om det og blev kold indvendig; jeg havde jo en mor et andet sted.

Årene gik. Jeg skulle jo være taknemmelig – også fordi min danske mor ikke havde gjort alvor af sine trusler om at sende mig tilbage, når jeg havde lavet ulykker eller været uartig.

Tapio Juhl er i dag 80 år og nyder tilværelsen i Krejbjerg. I maj 1943 blev Tapio Juhl skilt fra sin finske familie og evakueret til Danmark som finsk krigsbarn.

Efter en håndværksmæssig uddannelse tog han lærereksamen. Han arbejdede i folkeskolen og Nyborg Statsfængsel. Senest var han skoleleder på Rødding Friskole.

Tapio Juhl har skrevet erindringsbogen "De gode hensigters tid". Her fortæller han sin historie og om den enestående hjælp fra enkeltpersoner, organisationer og virksomheder, der frivilligt arbejdede for den finske sag.

Tapio Juhls danske mor med hans to danske søstre.

Tapio Juhls finske far og mor.

Når hun de eftermiddage tog min kuffert fra Finland og begyndte at pakke den, flygtede jeg ud i natten og kom først tilbage nogle timer senere og bad om tilgivelse.

Jeg gled efterhånden ind i en rolle, som jeg vist ubevidst valgte ud fra spørgsmålene: Hvor vil du høre hjemme, og hvem er dine nærmeste, og vil du være den gode og artige?

Jeg afsluttede min skolegang, fik dansk indfødsret, aftjente min værnepligt, tog en uddannelse, fik forskellige jobs og stiftede familie. Jeg skylder med andre ord Danmark mit liv, min velfærd og min uddannelse.

KONTAKTEN TIL MIN FINSKE MOR

Min finske mor fortsatte med at sende mig fotos fra Karelen i Finland, hvor jeg kom fra. Hun sendte mig også små gaver, bl.a. broderier og et håndlavet sengetæppe. Jeg svarede hende dog aldrig. Og de tre gange hun besøgte min familie og mig, kunne jeg ikke engang omfavne hende, for jeg havde jo valgt side! - Jeg var dansk og havde en dansk mor ...

MIN DANSKE MOR DØR

Efter et kort ophold på hospitalet døde min danske mor i 1980. Mine to danske søstre og jeg var hos hende i det øjeblik, som egentlig var både smukt og fredfyldt. Et vindue blev åbnet, og i det tiltagende morgenlys så jeg fjorden og Skamlingsbanken. Vi havde det godt sammen de seneste år. Ifølge personalet på sygehuset havde min danske mor endda til det sidste kun råbt mit navn ...

En tidlig martsaften trådte jeg alene igen ind i min danske mors stuer. Jeg slukkede for køleskabet, vandede blomsterne, tømte postkassen, tog nogle bøger ned fra reolen og bladrede lidt i dem, inden jeg satte dem på plads igen.

Jeg åbnede chatollets øverste skuffe og tændte lyset for at bryde mørkningen. Bagerst i chatollet lå der en del breve fra min finske mor og far, der ville høre, hvordan det gik med mig, og om de kunne få mig hjem igen.

I chatollet lå der også omkring 60 aktstykker og dokumenter med spørgsmål om adoption, om fortsat ophold i Danmark og om vedvarende finsk statsborgerskab. Det var altsammen noget, jeg aldrig havde haft kendskab til.

MIN FINSKE FAR OG MOR DØR

Min finske far døde i 1967, formentlig som følge af en granatsplint fra krigens tid. Efter længere tids sygdom og indlæggelse døde også min finske mor i 1988. Sammen med min finske storebror tog vi til bisættelsen i Finland.

Jeg havde ganske vist tidligere fået at vide, at hun var alvorligt syg og var blevet indlagt på hospitalet, men heller ikke dengang kontaktede jeg hende.

Der var mange mennesker på kirkegården. Efter 45 år skulle min storebror og jeg nu møde vores finske familie: Onkler, fætre og tanter. Jeg så dem straks og var slet ikke i tvivl om, at det var dem. Vi blev modtaget uden forbehold. De havde det på samme måde som os. Vi erkendte og vedstod os familiefællesskabet med det samme. Det var faktisk, som om vi aldrig havde været adskilt, men blot havde været på en kort rejse. - "Nå, ►

Karelen, Salla og Petsamo blev sovjetiske efter 2. verdenskrig. De tre områder er tilsammen på størrelse med Jylland. 407.000 karelere måtte flygte. Tapio Juhl er født der og levede sine to første drengeår i Karelen.

Finlands selvstændighed

Indtil 1809 var Finland en del af Sverige.

Det var et held for det endnu ikke selvstændige Finland, der kom under russisk herredømme i 1809. Den russiske revolution i 1917 gjorde det muligt for Finland at blive en selvstændig republik i december 1917.

Var Finland ikke blevet en del af Rusland i 1809, havde landet formentligt fortsat i dag været en del af Sverige.

Støttet af Lenin gennemgik Finland i 1918 en grusom borgerkrig. Ca. 80.000 "hvide" mod omkring 80.000 "røde". 36.640 blev dræbt, flest "røde". – Fra november 1939 til april 1945 var Finland involveret i tre krige: Vinter-, Fortsættelses- og Laplandskrigen. Omkring 1.000 danske frivillige deltog i Vinterkrigen.

Den første mod den russiske nabo. Den anden sammen med Tyskland mod Rusland. Den sidste mod tyskerne, Finlands tidlige allierede. Oberst Hjalmar Fridolf Siilasvuo kunne da meddele lederen af det finske forsvar, den 77-årige baron og feltmarskal Carl Gustaf Mannerheim, at "nu var Finland rensat for tyske tropper."

der er du igen; dejligt at se dig", lød det. Et menneske er en selv og slægten, blev jeg klar over.

MINDER OG ERKENDELSER

Min bror og jeg blev nogle dage i Finland, både fordi der var en arv, der skulle fordeles, og fordi vores finske forældres lejlighed skulle tømmes.

Ved slidsomt arbejde havde min finske mor efterladt sig en arv på 38.000 finmark til hver af os. – Det er de værste penge, jeg nogensinde har modtaget.

Da vores forældres lejlighed skulle tømmes, ankom jeg som den første og gik lidt rundt for at få et indtryk af vores forældres liv.

Der var kulørte glas, vaser og porcelænsfigurer, nipsting og et stort, indrammet broderi med en mor med et barn på skødet. Der var også et indrammet farvebillede fra et ugeblad, der viste et lykkeligt præsidentpar, Mauno Koviisto med sin unge hustru, Tellervo.

Der var en udskåret træskål, som min far sikkert havde lavet i en finsk løbegrav under Lap-

landskrigen. Under bunden stod der "Sota – muisto, Lutolta – 1944" og "Hanna", som var min mors navn.

Lejlighedens vægge virkede lidt overfyldte med alt for mange fotos af mig. Der var fotos af mig uden for mit hus, af mig med min familie og af mig som værnepligtig.

FORTIDEN INDHENTEDE MIN DANSKE MOR

Jeg tror ikke på skæbnen. Jeg tror derimod på, at mennesket har frihed til at træffe sine egne valg, som vi selv må tage ansvaret for.

Man kan sige, at jeg – efter min danske mors død – var jeg fri af min danske familie til at træffe mine egne valg, men det var jo ikke helt sandt, for jeg havde jo to danske søskende.

Jeg føler i dag hverken bitterhed eller bebrejder min danske mor noget. Tværtimod forsøger jeg stadig at undskylde hendes handlinger. Forholdene var jo anderledes under besættelsen. Hendes mand døde i juli 1940, hvorefter min danske mor blev nødt til at skulle ned fra stuerne for at arbejde som tjenestepige for at føre forretningen videre.

Tapio Juhl med sin fire år ældre bror. Foto ca. 1945

Ved pengeombytningen den 23. juli 1945, den såkaldte formuekontroldag blev hun straffet for sin mands forretninger.

Det skete en formiddag, hvor vi fra stuen kunne se to mænd føre vores mor ind i en bil, der skulle køre hende til retten i Kolding. Min yngste søster hentede en skammel fra soveværelset og spurgte: "Skal vi nu ikke alle tre lægge os på knæ og bede den gode Gud om at vi må få vores mor tilbage?"

Straffen blev en skattegæld på 67.000 kr. Til sammenligning tjente en smedsvend dengang ca. 5.000 kr. om året ...

Hendes venner forsvandt, hvilket var hårdt i sig selv, men det værste var nok, at hendes håb om at modtage min hengivenhed (dog ikke på grund af sagen) også forsvandt. Det fortryder jeg i dag, hvor jeg har stor forståelse for hendes valg i en vanskelig tid. ■

Krigsbørn

De finske krigsbørn er en del af den finske krigshistorie fra 2. verdenskrig.

Der var dog tusindvis af andre krigsbørn: I Leningrad fx 392.000, i Tyskland 200.000 og 3,5 millioner engelske "blitzbørn". Derudover var der de jødiske børn, der blev reddet af de franske nonner i det besatte Frankrig. Der var i tusindvis af tyske børn, der blev ofre for den britiske blokade under 1. verdenskrig.

Siden oktober 2013 til slutningen af 2014 var ca. 63.000 uledsagede børn fra Centralamerika flygtet til USA.

I Auschwitz blev tre ud af fire, der ankom til lejren – især gamle, gravide og knap 230.000 børn – sendt direkte til gaskamrene, hvor giftgassen cyklon-B i løbet af 10-15 forfærdelige minutter dræbte 1.500 mennesker ad gangen. 80.000 indiske børn forsvinder stadig hvert år.

Børn er med andre ord i alle konflikter de såkaldte stille ofre.

I det forhold udgør de finske krigsbørn ikke en nævneværdigt stor gruppe. Det, der imidlertid gør de finske krigsbørns historie speciel, er med det uegennyttige og store frivillige arbejde uden om regeringer og folketingsikrede, at omkring 75.000 børn kunne evakueres fra Finland i perioden 1940-1944: Til Norge, Sverige – og til Danmark.

Omkring 100.000 børn i Finland var truet af sult og død; de skulle reddes.

"Et menneske er en selv og slægten"

Tapio Juhl, 2021

Kampen for at bevare den fine havørredstamme i Karup Å

AF SIGFRED MADSEN, TIDLIGERE BESTYRELSESMEDLEM I LYSTFISKERFORENINGEN FOR SKIVE OG OMEGN

Havørreder er værdifulde fisk, der har haft stor betydning for lodsejerne ved de midtjyske åer, vel især Simested Å og Karup Å.

Disse to åer er gyde- og opvækstvand for havørredstammer, der kan præstere eksemplarer på over en meter og mere end 15 kg, er blandt de største og flotteste i verden.

Fiskeriet efter disse fisk har tidligere haft stor betydning for bønderne langs åerne, da de store fisk kunne indbringe betydelige indtægter for en lodsejer, der var dygtig og flittig til at bruge toggegarnet *) ved åen, ligesom salg af fiskekort til lystfiskere også kunne give en ekstra indtægt.

Historier om bønder, der tjente til en ny bygning ved salg af fisk, skulle også være troværdige, og fiskenes betydning i den daglige husholdning er der også mange beretninger om. I Karup Å er toggefiskeriet stadig lovligt, men det er begrænset til to døgn om ugen. Man må kun fange til eget forbrug, hvilket er en regel, som også gælder for lystfiskere med stang.

TRUSLER MOD HAVØRREDBESTANDEN

De fleste er enige om, at en ressource som havørreden bør bevares, men fisken er også særdeles efterstræbt af alle fiskere både inden for menneske- og dyreverdenen og ville sikkert forlængst være udryddet, hvis ikke der var sat ind med tiltag for at beskytte den.

Den jages af mange rovdyr som fx mink, odder og sæl, og fugle som skarv og fiskehejre gør også betydeligt indhug i bestanden. Men vi mennesker udgør dog nok den største fare for bestanden. Vi forsøger at fange den med alle lovlige metoder både i åen, fjorden og havet, hvis den overlever længe nok til at nå derud.

FORURENING OG SPÆRRINGER

De største trusler gennem tiderne mod den værdifulde fisk har dog nok været forurening og spærringer. Tidligere blev der bygget spærringer ved møllerier og elværker, og op gennem 1900-tallet oprettedes en mængde dambrug med spærringer ved næsten alle tilløb, så adgangen til havørredens vigtigste gydepladser blev forhindret.

Planer om et kæmpe dambrug ved Karup Å i Vormstrup blev i 1962 afværget, ved at lodsejere og lystfiskere gik sammen om at få rejst fredningssag for ådalen. Det lykkedes, nok især fordi lodsejerne afstod fra at kræve erstatning, og en effektiv spærring og stor forureningskilde blev afværget.

For at få fjernet spærringer og mindske forurening foreslog Danmarks Sportsfiskerforbund i 2014 en opkøbsordning, så kommuner kunne få midler til at opkøbe og nedlægge lavteknologiske dambrug. Ordningen blev en realitet, og der er nu nedlagt mange dambrug, også flere ved Karup Å-systemet, så flere tilløb nu igen er blevet åbne for opgang af gydefisk.

Forurening fra dambrug, byspildevand, landbrug og industri har tidligere været en alvorlig trussel mod fiskene i Karup Å. Ikke mindst spildevandet fra kartoffelmelsfabrikken i Karup har givet meget store problemer, da bakterier brugte ilten i vandet til nedbrydning af organisk stof fra kartoflerne.

I 1930'erne førte det til en meget stor tilbagegang i havørredfangsterne. Lystfiskere og lodsejere klagede flere gange op gennem årene til myndighederne, og der blev rejst krav om bedre rensning uden dog at få løst problemet effektivt. Først i 1974 blev kartoffelmelsfa-

*) Et toggegarn er lavet af to lag bus, hvoraf det yderste lag (spejlmaske) har meget store masker og det inderste lag mindre masker. Spejlmasken i toggegarnet har ikke til formål at fange fisken, men udelukkende at holde garnet udstrakt i vandet.

brikken pålagt at sprøjte spildevandet ud på markerne, og efterhånden aftog forureningen. Men så sent som i 1979 kunne Viborg Amt dog konstatere, at fabrikken stadig forurenede mere, end den havde lov til.

Forureningen fra dambrugene drejede sig især om organisk stof i form af foderrester og fiskeekskremer. Problemet hænger sammen med produktionens størrelse og foderforbruget og er især forsøgt løst med krav om begrænset foderforbrug.

Den største reduktion i forureningen blev dog opnået ved, at det i 1985 blev forbudt at bruge vådfoder til fiskene, altså malede skidtfisk. Tørfoder blev bedre spist op, så udledningen af foderrester blev begrænset meget.

Selvom spærringer ved de bedste gydevandløb og forurening var de største trusler mod Karup Ås havørreder, var overfiskeri også stærkt medvirkende til, at bestanden i perioder var tæt på udryddelse. Tidligere blev der fisket intenst med toggegarn hele vejen op ad åen, og der var ofte stridigheder og protester fra lodsejere på åens øvre stræk, der mente, at fiskerne i Skive fangede alt for mange fisk. ▶

Kartoffelmelsfabrikken i Karup udledte i mange år spildevand i Karup Å. Nu genanvendes vandet i stedet til markvanding.

FOTO: SIGFRED MADSEN

Pleje af åen

FOTO: PEDER LUNDSGAARD

		Stk.	Kg
Karup Å system	Yngel	42.250	
	½-års	8.450	24,3
	1-års	13.400	251,0
	Smolt (munding)	39.000	1.502,0
	3-års	680	730,0
Salling vandløb	Yngel	14.000	
	½-års	ingen	
	1-års	4.100	77,0
	Smolt (munding)	26.300	1.013,0
	3-års		
Hellegård Å	1-års	1.600	30,0
	Smolt (munding)	2.000	77,0
Morsø	Yngel	3.100	
	½-års	2.600	7,5

Opgørelse over et års udsætninger (2004)

I 1908 dannede lodsejerne en regulativforening, som blev godkendt af landbrugsministeriet. De udfærdigede et regulativ om fiskeriet, der fredede havørreden fra 16. november til 31. januar og forbød garnfiskeri i weekenderne.

Der blev ansat to opsynsmænd til at kontrollere, at reglerne blev overholdt. Siden er regulativet revideret ad flere omgange, og nu er garnfiskeriet begrænset til to døgn om ugen. Der må stadig kun fiskes til eget forbrug, hvilket også gælder for lystfiskeri med stang.

Fredningstiden er sidst udvidet fra 1. november til 31. februar. I Skives inderfjord blev der indført begrænsninger i garnfiskeriet ved fredninger à tre omgange i 1977, 1981 og 1989.

OPDRÆT OG UDSÆTNINGER

Der var allerede i starten af 1900-tallet folk i Skive, der interesserede sig for udklækning af havørredæg. En murermester indrettede et klækkeri i sin egen kælder på basis af vand fra vandværket. Han havde held til at klække

Moderfisk stryges for æg.

De strøgne æg befrugtes.

FOTO: JESPER PALM

FOTO: SIGRRED MADSEN

1977 ørreder til udsætning i Karup Å. Men der var problemer med forurening fra flyvestationens startbaner, der — for at holde dem fri for sne og is om vinteren — blev oversprøjtet med urea (en slags urinstof), der overgødede vandet i bækken og medførte fiskedød i dammene.

Nedgangen i åens havørredbestand op gennem 60'erne og 70'erne var skræmmende, så KÅS forsøgte at afhjælpe problemet ved at indkøbe dambrugsfisk fra Hårkær Dambrug. Der blev udsat mange stk. yngel og smolt**), men det viste sig i løbet af nogle år slet ikke at have nogen nævneværdig effekt.

LYSTFISKERFORENINGEN FOR SKIVE OG OMEGN GÅR ENEGANG

I den lokale lystfiskerforening, LFSO, var en flok ivrige lystfiskere ved at tabe tålmodigheden. De mente, det kun kunne lykkes at redde havørredbestanden ved at opdrætte yngel af åens gamle havørredstamme.

De var opsatte på at komme i gang, og med seminarielærer Børge Quist Olesen som "åndelig leder" lavede man en plan. Børge satte sig ind i teorien, og en flok ildsjæle var parate til det grove arbejde. Projektet blev forelagt bestyrelsen i KÅS, men de øvrige foreninger var skeptiske og ville ikke gå ind for det, måske mest pga. økonomien.

Så gik LFSO enegang. Man tømte en kasse, der egentlig var tiltænkt andre formål, og gik igang. For en symbolsk pris fik man lov til at anvende et nedlagt vandværk i Dommerby. De nødvendige tilladelser blev indhentet og materialer indkøbt, og snart var der æg og yngel i karrene, og de følgende år kunne der udsættes både yngel og smolt, men ikke helt i det antal, man havde håbet på. ▶

en del yngel, men prisstigning på kommunalt vand gjorde det urentabelt, og han måtte give op. Klækkeriet blev flyttet til Svanedammen ved Krabbesholm, og her blev der i mange år produceret ca. 40.000 stk. yngel til udsætning i Karup Å med tilløb.

Karup Å Sammenslutningen (KÅS) er en sammenslutning af lystfiskerforeninger ved Karup Å. De forpagtede i 1956 et nedlagt dambrug ved Hessellund Bæk. Her opdrættede man frem til

**) Efter et ophold på typisk 1-3 år i ferskvand vandrer de unge ørreder om foråret mod havet. Ørrederne kaldes nu for smolt og er nu fysisk tilpasset til at leve i saltvand. Desuden skifter de farve fra spraglet til sølvskinnende.

Et par af de ivrigste deltagere, Tonny Johansen og Gunnar Høst, boede begge i Vridsted. De havde øje på et nedlagt dambrug ved Trevad Møllebæk. Ejeren af dambruget, Margrethe Westring, var enke og havde forlængst opgivet produktionen i dammene, så de var meget tilgroede.

Det lykkedes at få kontakt til hende, og hun viste sig at være positiv over for sagen og gav tilladelse til at åbne et par damme. Det blev starten på en virkelig succes.

LFSO's medlemmer var ivrige, og mange mødte op for at rydde og klargøre damme og restaurere klækkehus mm.

Snart blev flere damme ryddet og moderfisk indfanget og strøget. Efter få år nåede produktionen på dambruget et niveau, så der årligt kunne udsættes omkring 150.000 stk. yngel og småfisk fra dambruget, vel at mærke af åens egen gamle havørredstamme.

De øvrige foreninger i KÅS gik nu ind i projektet og påtog sig deres aftalte del af den økonomiske byrde, for det blev nødvendigt at ansætte en person til det daglige arbejde på dambruget.

I starten havde Tonny Johansen, der også var LFSO's formand, og Gunnar Høst påtaget sig de daglige pligter, men det var selvfølgelig uholdbart i længden. Tonny blev ansat til at passe dambruget med Gunnar som afløser.

De første par år, hvor det forfaldne dambrug skulle sættes i stand, mødte en stor flok medlemmer op for at deltage i arbejdet hver lørdag og nogle ugentlige aftener.

Ejeren, Margrethe Westring, beundrede deres entusiasme og var meget interesseret i arbejdet. Da hun var meget syg, havde hun brug for hjælp af og til, og især Tonny og Gunnar gav hende tit en hjælpende hånd.

Kort før sin død testamenterede hun sit hus og dambruget til LFSO. Det betød, at der nu kunne åbnes flere damme og produktionen øges. Resultatet af arbejdet i Trevad Ørredpark blev fantastisk. Efter få år bugnede åen af havørreder, og alle gjorde flotte fangster. Lystfiskere fra hele landet strømmede til åen, og foreningerne fik mange nye medlemmer. Det betød øgede indtægter, så lodsejerne flere gange fik hævet fiskelejen.

KONKURRENCE MED ANDRE "FISKERE"

Men hvor der er mange fisk, er der også mange fiskere. Ikke kun lyst- og garnfiskere ville have del i de øgede fangster; det ville dyreverdenen også.

Rovdyr som odder og sæl og fugle — især skarv — tog til i antal og tog for sig af retterne. Det blev snart et stort problem, at sæler trængte langt op i åen og jagtede, åd og skadede mange fisk, der i åen havde svært ved at undslippe. Efterhånden lykkedes det dog at få lov til at regulere (skyde) nogle sæler, så det værste problem med sæler så ud til at være løst.

For mindre fisk blev invasionen af skarv en alvorlig trussel — nok et af de største problemer for havørred- og laksebestandene i de danske åer. Både i åerne, fjordene og havet bliver de små ørreder og laks ædt af skarverne i store mængder.

Skarven er vokset i antal og fanger store mængder fisk.

FOTO: DANMARKS SPORTSFISKERFØRBUND

Fangst af moderfisk med el

FOTO: JESPER PALM

FOTO: SIGFRED MADSEN

Den store fugl æder ca. 500 g fisk om dagen, vel ca. 25-50 smoltfisk. Også hvad skarv angår, blev det muligt at få tilladelse til regulering i de forårsmåneder, hvor småfiskene søger mod havet. Ved Karup Å's munding har jægere i mange år gjort en indsats for at skyde eller skræmme skarver væk.

TREVAD ØRREDPARK LUKKES NED

Efter ca. 25 år med produktion og udsætning af fisk blev Trevad Ørredpark lukket ned i 2009. Nogle af foreningerne i KÅS havde fået en stram økonomi, efter at mange medlemmer foretrak at fiske i de vestvendte lakseåer og meldte sig ud. En dambruger, Peter Holm fra Lundby Fisk ved Nibe, ville påtage sig at opdrætte fiskene for det beløb, der årligt blev tildelt af fisketegnsmidlerne, så KÅS-foreningerne kunne spare deres bidrag. KÅS skulle dog levere øjenæg (befrugtede æg), så der skulle stadig elfiskes efter moderfisk, og fiskene skulle stryges og æggene befrugtes og udvikles til øjenæg i Trevad.

Mange var skeptiske over for ordningen med at producere fiskene ved et andet vandløb, selvom de skulle tilbage og udsættes i Karup Å-systemet. For ville de, når de havde været i havet, vælge at vende tilbage for at gyde i Karup Å?

Biologerne sagde god for ordningen, og de følgende syv år producerede Lundby Fisk havørrederne til Karup Å. Så kunne indehaveren ikke længere få økonomi i det, og da han ikke kunne få hævet betalingen fra fisketegnsmidlerne, valgte han at stoppe.

KAN NATUREN SELV?

Den holdning, at de bedste og sundeste fisk er dem, der kommer til verden på naturlig måde i gydegrus i å og bæk, har efterhånden bredt sig blandt biologer og andre, der har med ferskvandsfiskeri at gøre. Det kræver bare perfekte forhold i vandløbene, så der skal være rent vand, adgang til gydepladser, gydegrus og planter til fiskene at skjule sig i.

I Karup Å er mulighederne efterhånden forbedret så meget, at man har valgt at tage chancen med at stoppe kunstigt opdræt af havørreder og i stedet satse på at forbedre forholdene yderligere ved at udlægge mere gydegrus, rydde op i gamle gydebanker og plante og udlægge sten til skjul.

Det koster mange penge til køb af grus og maskinkraft, mens mange lystfiskere yder en stor gratis indsats med greb og skovl. Heldigvis er kommunerne med til at dække udgifterne, og også lodsejere og KÅS hjælper til sammen med de penge, der bevilges fra fisketegnsmidlerne.

KÅS afholder hvert år et stort arrangement i Trevad med fiskekonkurrence mm., der de sidste 20 år har indbragt omkring 100.000 kr. årligt, takket være velvillige sponsorer og lodsejere samt mange frivillige hjælpere.

KÅS' vandplejeudvalg, en stor flok medlemmer fra foreningerne, gør en ihærdig indsats med det omfattende arbejde, og formanden, Ivan Andersen, står for planlægningen og indhentningen af tilladelser fra lodsejere og myndigheder.

Han og hele holdet kæmper bravt for at give den berømte Karup Å-havørredstamme forhold, så bestanden kan holde sig selv ved lige. Men er det muligt, at en fisk, der efterstræbes af så mange både dyr og mennesker, kan klare sig uden kunstig hjælp?

Ørredernes rejse til Kattegat og bælteerne og tilbage igen er en farefuld rejse. Mærkninger med sendere har vist, at kun ca. 12% overlevede turen og vendte tilbage til åen.

Især i Limfjorden var dødeligheden stor, værst syd for Hvalpsund. 57% døde i fjorden, nok især pga. den store bestand af sæl og skarv.

Det store spørgsmål er nu: Bliver der noget tilbage at høste, når vi ikke længere vil så? Vil fremtidens lystfiskere ved Karup Å få muligheden for at juble over fangst af en stor, smuk havørred? Man kan jo kun håbe. ■

AF BRØNDBORER CHRISTIAN CHRISTIANSEN • FOTO PC BRØNDBORING A/S

Vand og borearbejde

Skiveegnen er base for en af landets førende brøndborerfirmaer. Boring efter vand eller i forbindelse med geologiske undersøgelser åbner op for nedsivning af stoffer fra overfladen. Bl.a. for stoffer og materialer, som kan skade det rene drikkevand.

Rødding Vandværk, hvor-
fra drikkevand pumpes
ud til brugerne.

Vand er en nødvendighed for liv. Vi kan ikke overleve i længere tid uden vand at drikke. Men vand er også med til at skabe den hverdag, som vi har i dag, hvor vand benyttes til meget mere end drikkevand. Vi benytter det til madlavning, vi vasker os i det, vi bruger det i vores kloaksystemer til at skylle ud i toiletterne, og vi vander haven eller marken med det, så vi effektivt kan dyrke afgrøder til vores fødevarerproduktion eller holde plænen grøn. Vand er således en vigtig del af vores hverdag, og vi tager det for givet, at der er både rent og rigeligt vand i vores haner.

BRØND PÅ GÅRDSPLADSEN

I gamle dage var der en vandforsyning i alle hjem. Forsyningen skete via en brønd på gårdspladsen, gerne placeret i modsat retning af møddingen eller i et nærliggende kildevæld, hvorfra vandet kunne hentes hjem. Der var ikke noget pumpe-system til at pumpe vandet ud i hanerne, sådan som vi kender det i dag. Vandet skulle dengang bæres hjem i spande. Enkelte steder var brønden dog inde i huset, så man var fri for at gå ud for at hente vandet.

Vandet var bestemt ikke af den kvalitet, vi kender i dag. Det var ikke kun fyldt med jern og

mangan, som kunne give afsmitninger på fx vasketøj og porcelæn, der var også masser af bakterier i vandet. Faktisk sagde man, at hvis der fandtes frøer og salamandre i brønden, så var det et sundhedstegn, fordi de dyr er meget følsomme over for forurening.

Der var således store mængder af mikroorganismer og colibakterier i vandet. Men de personer, som benyttede forsyningen, var vant til vandkvaliteten og blev derfor ikke syge. Havde man gæster, drak de dog ikke af vandet, men derimod gerne det øl, som ofte blev lavet lokalt ...

PUMPE OG INDLAGT VAND

Efterhånden som tingene udviklede sig, kunne man se fordelene ved at få rindende vand i huse. Det lettede dagligdagen væsentligt, samtidig med at de sanitære forhold blev forbedret. Med opfindelsen af en pumpe, som kunne pumpe vandet fra brønden ind til forbrugsstedet, skete der et stort spring i vandforbruget.

Det var ikke længere besværligt at få vand, hvilket fik den forbrugte mængde til at stige. Den øgede vandmængde betød også, at ikke alle gamle brønde kunne følge med forbruget, hvorfor der blev etableret en boring for at kunne øge vandmængden. ►

Christian Christiansen driver i dag PC Brøndboring A/S. Han er 5. generation i firmaet, der blev grundlagt i Højslev Kirkeby i 1898. Firmaet begyndte som smedevirksomhed. I årenes løb specialiserede man sig i brøndboring. I dag er virksomheden blandt de førende brøndborere i Danmark.

Boringen blev ofte udført som en tørboring ved at sætte et stålrør ned i jorden. Filtret, der var placeret, hvor vandet løb ind i boringen, var ofte af egetræ eller kobber.

Med det øgede forbrug skete der også et øget fokus på vandets kvalitet, fordi grundvandets naturlige indhold af fx jern og mangan skabte nogle tekniske problemer. Udfældningerne i rørsystemerne var nemlig med til at forhindre, at vandet kunne løbe ud i systemerne. Derfor begyndte man at rense vandet for jern og mangan.

FORSYNINGSSKABER ETABLERES

Ved at lægge forskellige forsynings tekniske anlæg sammen kunne et vandværk på det tidspunkt forsyne flere husstande. Sammenlægningen dannede således grundlaget for den opbygning af vandforsyningen, som vi har i dag.

Udviklingen af vandværkerne og hele teknikken bag vandforsyningen betød dermed en kæmpe vækst i vandforbruget. Vandværkernes størrelse steg derfor samtidig med forbruget.

Vandet blev på den måde let tilgængeligt for alle – uden de helt store problemer eller omkostninger. Vandmængden blev dengang ikke

målt, hvilket betød, at alle kunne vande deres haver.

På et tidspunkt var vandforbruget dog så stort, at nogle vandværker havde problemer med at følge med, hvorfor der måtte indføres vandingsfri dage i villahaverne.

Også på landet betød udviklingen et øget vandforbrug. Dyreholdet på de enkelte gårde blev større. Udbyttet på markerne kunne desuden optimeres ved at sikre den nødvendige mængde af vand, når det var nødvendigt. Vandning af markene blev derfor en nødvendighed for at sikre den optimale udnyttelse af de arealer, der var til rådighed.

DEN FØRSTE FORURENING MED NY KEMI

Effektiviseringen af vandforsyningen stod dog ikke alene. Udvikling skete også inden for industrien, transport og i det private. Eksempler på det er olie, benzin og kemikalier til industrien, hjemmet og landbruget.

De nævnte stoffer lettede vores hverdag. Flere og flere fik bil, og der blev etableret stadig flere tankstationer over hele landet. Pesticider blev bl.a. brugt på marker og i haver, så vi kunne komme ukrudtet til livs. Alt sammen var noget, som vi lovligt kunne benytte; ingen vidste dog dengang, at stofferne senere skulle komme til at udgøre store miljøproblemer.

Beskyttet område omkring vandboringen skal forhindre forurening af drikkevandet.

I dag er vi dog blevet meget klogere. Vi ved, at de nævnte stoffer i høj grad påvirker vores verden, hvilket har resulteret i stor politisk be-
vågenhed, både lokalt og globalt.

BEHOVET FOR VAND ØGES

Den store efterspørgsel efter vand betød, at mange af installationerne rundt om i landet var alt for små. Det betød derfor en stor opblomstring af borearbejde.

I Danmark var meget borearbejde udført som tørboring. Selvom tørboring er en langsom-
melig proces, betød det ikke noget, fordi time-
lønnen dengang ikke var så høj. Borearbejdet blev ofte udført med kun det ene fokus at finde vand – masser af vand. Brøndborerne var ofte selvlærte og havde arbejdet som en bibeskæftigelse. Det kunne fx være den lokale smed, som havde et lille treben til tørboring.

Sidst i 1960'erne og i begyndelsen af 1970'erne var der stort fokus på markvanding. Dykpumpen var blevet opfundet, hvilket gjorde, at borearbejdet til markvanding eksploderede.

På det tidspunkt var der kommet en ny boremetode til Danmark, den såkaldte skylleboremetode, som i princippet er den samme metode, som man bruger i forbindelse med boring efter olie.

Boremetoden gjorde det muligt meget hurtigere at udføre en boring, samtidig med at der kunne bores dybere, ligesom flere vandlag kunne nås, så boringen kunne yde endnu mere. Det var utroligt vigtigt, idet omkostningen til lønninger, materialer mv. var stigende. Med boremetoden var det muligt at anvende større pumper.

Fx kunne man til en 400 mm boring bruge 225 mm rør med filter i flere niveauer, så alle vandlag blev udnyttet. Hulrummet mellem formationen og røret blev herefter fyldt med opboret materiale eller sand. Konstruktionen har dog senere hen vist sig at være uheldig i forhold til forurening.

SPECIALISERING OG UDDANNELSE

Da efterspørgslen efter borearbejde steg, fokuserede stadig flere firmaer udelukkende på

det arbejde. For at højne kvaliteten af arbejdet og forbedre muligheden for at få mandskab uddannet begyndte brøndborerne at organisere sig. Det blev til Foreningen af Danske Brøndborere. Faktisk skete organiseringen på samme tid, som pumpefabrikken Grundfos blev etableret.

Borerør, her er en sten boret med op.

Brøndborerforeningen udarbejdede et forslag til autorisering af de enkelte firmaer – på linje med andre håndværksfag. Oplægget blev forelagt myndighederne, men desværre lykkedes det ikke at få en autorisation af faget, fordi landbrugsorganisationer satte sig imod. De mente, at det ville betyde en prisstigning på arbejdet.

Men arbejdet med at indføre autorisation fortsatte dog ufortrødent – ikke mindst pga. det stigende fokus op gennem 1980'erne og 1990'erne på vandkvaliteten.

FORURENING ØGER FOKUS

Stigende forurening af grundvandet fra bl.a. tankstationer og industrien resulterede i øget ►

fokus på både forureningskilder og på måden, borerne blev etableret på. Der blev lavet store landsdækkende undersøgelser af grundvandet for at kortlægge vandkvaliteten, vandlagernes ydeevne, og hvorledes vandet var beskyttet. Der blev også arbejdet på at forbedre boringskonstruktionen, således at der ikke kunne komme forurening ned til grundvandet.

UDDANNELSEN FORMALISERES

I 2000 kom bekendtgørelsen om uddannelse af personer, der udfører borer på land. Det betød, at der blev oprettet et A- og et B-bevis, som alle, der arbejder med borearbejde og borer, skulle gennemføre.

B-beviset var en 6-ugers AMU*) -uddannelse. For at opnå A-beviset skulle yderligere en uges undervisning gennemføres. For at få tildelt beviset skulle man også dokumentere, at man havde mindst et års erfaring fra en brøndborervirksomhed eller lignende. Og for at kunne drive borevirksomhed skulle et firma have minimum en person med et A-bevis. (Se mere om uddannelsen i faktaboksen).

*) Arbejdsmarkedsuddannelse

A-beviserne blev registreret hos GEUS (De Nationale Geologiske Undersøgelser for Danmark og Grønland), hvorimod **B-beviserne** ikke skulle registreres.

GEUS er en selvstændig, uafhængig forsknings- og rådgivningsinstitution under Klima-, Energi- og Forsyningsministeriet.

Der er ingen krav om efteruddannelse for at opretholde retten til beviserne. Det er heller ikke muligt at fratage en person beviset, selv hvis vedkommende har udført et dårligt stykke arbejde.

Uddannelsen foregik i mange år hos Aarhus Tech.

Foreningen af Danske Brøndborere deltog aktivt i at opbygge uddannelsen og i at udarbejde pensum og undervisningsmateriale.

Materialet har stort fokus på udførelse af vandforsyningsboringer – meget lidt på geoteknik- og miljøboringer.

KRAV OG ANVENDELSE AF BORINGER ÆNDRES

Vandforsyningsboringer har en levetid på ca. 50 - 60 år. Det har – sammen med indførelse af vandmålere til forbrugsafregning af vandet – har gjort, at både mængden af borearbejde og antallet af brøndborere er faldet drastisk.

Mængden af geo- og miljøtekniske borer er til gengæld steget meget. I dag udgør de faktisk hovedparten af alt borearbejde sammen med såkaldte styrede underboringer i Danmark.

De nævnte to boringstyper har ikke vand som deres hovedformål. Geotekniske borer anvendes til at kortlægge et områdes geologi og dets styrker fx i forbindelse med byggeri. Miljøtekniske borer derimod bruges til at kortlægge forureninger.

Også vandforsyningsens fokus har ændret sig. Forsyningselskaber og vandværker er blevet opmærksomme på, at både geologi og boringskonstruktion har stor betydning for boringens ydeevne og for beskyttelsen af grundvandet. De stiller store krav til udførelsen – ofte mere end minimumskravet fra lovgivningens side. ►

Råvandsstation ved en vandboring

“De høje kvalitetskrav har endnu ikke fundet vej til de geo- og miljøtekniske boringer. Der konkurreres ofte på pris, ikke på kvalitet. Udfordringen er, at hverken de udførende eller bygherrerne ved nok om konsekvenserne af forkert udførte opgaver eller besparelser de forkerte steder”,

forklarer brøndborer Christian Christiansen.

PESTICIDER FØRER TIL NYE KRAV

Med fundet af pesticid i det danske grundvand er det et krav fra de danske vandforsynings side, at kun det bedste er godt nok.

Der bliver derfor brugt mange kræfter på at beskytte boringerne mod forurening. Der udlægges fx 25 meters beskyttelseszoner omkring boringerne, hvor lodsejeren fx ikke må gødske. Der bliver også udlagt store arealer til skov, så de ikke længere kan anvendes til landbrugsareal.

Mange af de tidligere undersøgelser benyttes i dag til at fastlægge boringsnære beskyttelsesområder (BNBO) og boringens indvindingsopland, dvs. de områder, hvor den enkelte borings grundvand dannes.

Arbejdet er omkostningstungt og kræver derfor store investeringer.

”De høje kvalitetskrav har endnu ikke fundet vej til de geo- og miljøtekniske boringer. Der konkurreres ofte på pris, ikke på kvalitet. Udfordringen er, at hverken de udførende eller bygherrerne ved nok om konsekvenserne af forkert udførte opgaver eller besparelser de forkerte steder”, forklarer brøndborer Christian Christiansen.

Branchen er derfor begyndt at kikke på nævnte udfordringer. I forbindelse med flytning af uddannelsen til VIA Horsens er der fx oprettet to små kurser inden for geoteknik- og miljøboringer.

BEHOV FOR UDDANNELSE, INDSIGT OG LOVGIVNING

Men er det nok i forhold til de store udfordringer med forurening af det danske grundvand? Nej. Ikke, hvis man spørger fagfolk. Lovgivningen bør ændres til at være et krav, at alle typer boringer skal forsegles på hele strækningen over filtret, og at opboret materiale ikke må genanvendes.

PC Brøndboring mobile boretårn på lastvogn.

Desuden bør hele uddannelsen revurderes. Det er ikke nok med et 7-ugers kursus for at kunne arbejde med borearbejde og grundvand. Det kræver derimod en uddannelse på lige fod med andre håndværk.

Det burde bl.a. kræve en autorisation at arbejde med boringer og borearbejde. En autorisation, en certificering som burde kunne fratages et firma, hvis arbejdet ikke er udført ordentligt.

Tilsynsmyndigheden og rådgiverne burde ligeledes være en del af uddannelsessystemet, så uddannelsen kan styrkes yderligere og tilsynsmyndigheden og rådgiverne opnå kompetencer til at kunne udføre et ordentligt tilsyn, der sikrer arbejde af høj kvalitet.

Det er vigtigt, at der tildeles flere midler til kommunernes tilsyn, så de får tid til arbejde ”i marken” – ikke kun bag et skrivebord.

POLITISK BEVÅGENHED OG GERNE EN AUTORISATION AF BRØNDBORERFAGET

Heldigvis har uddannelse af brøndborere tiltrukket sig politisk bevågenhed. Der pågår fx i dag en revision af lovgrundlaget for uddannelsen og arbejdet omkring etablering af boringer på land.

Kunne det arbejde, som er baggrunden for Foreningen af Danske Brøndborere for mere end 75 år siden, nu udmønte sig i fx en mesterlæreuddannelse og en autorisering af faget, ville der være større chancer for at sikre det danske grundvand, så nye boringer fremover kun ville blive etableret af veluddannede fagfolk med fokus på meget høj kvalitet. ■

JULEN PÅ HJERL HEDE

11. - 12. og 18. - 19. december

Julemarked
begge weekender

JULETRADITIONER

SLAGTNING AF GRIS

DAMPTOGET OG
HESTEVOGNEN KØRER

BØRN U. 18 ÅR GRATIS

HJERL HEDE

OPEN AIR MUSEUM

10% RABAT

På 2 voksen entrebilletter
Gælder d. 11.-12. og 18.-19. dec. 2021
mod aflevering af kupon.
Kan ikke kombineres
med andre rabatter.

AF JAN KASTBJERG BRØNDUM-NIELSEN, DRIFTSLEDER VED SKIVE VAND • FOTO SKIVE VAND

Det er ikke alt grundvand, man kan drikke

Det grundvand, der bliver til drikkevand, hentes op fra dybe lag i undergrunden – normalt i borer, der er mere end 30 m dybe.

Der findes også grundvand i de øvre jordlag få meter under jordoverfladen. Det kalder man det terrænnære grundvand, og det bruges ikke til drikkevand. En stor del af det øvre grundvand strømmer til søer, moser og vandløb.

Miljøstyrelsen har i store dele af landet kortlagt det dybe grundvand, der bruges til drikkevand. Miljøstyrelsen har også kortlagt, hvor vandet kommer fra, inden det ender i det dybe grundvand. Derfor ved man, hvor det er særligt vigtigt at passe på ikke at skabe forurening, der kan skade vores drikkevand.

NOGET AF VERDENS RENESTE DRIKKEVAND

Danmark har noget af verdens reneste drikkevand, og danskerne skal fortsat trygt kunne drikke vand fra vandhanen.

Ud over en skrap godkendelsesordning har Miljøministeriet løbende skærpet beskyttelsen af indvindingsområderne for drikkevand og indført krav om, at alle vandværker tester for flere pesticider og pesticid-nedbrydningsstoffer.

Grænseværdien for pesticider i grundvand og i drikkevand er fastsat til 0,1 mikrogram pr. liter. Grænsen er politisk fastsat ud fra den la-

veste koncentration, det var muligt at måle, da reglerne blev udarbejdet. Grænseværdien er dermed ikke fastsat ud fra en sundhedsmæssig risikovurdering, men ud fra det mulige at måle. I langt de fleste tilfælde er den sundhedsmæssige grænseværdi fra 100 til over 1.000 gange højere.

STIGER DEN GENERELLE PESTICID-FORURENING AF VORES GRUNDVAND?

Der bliver i dag fundet flere pesticider i grundvandet end tidligere. Men det er ikke ensbetydende med, at grundvandet er mere forurenet end tidligere.

En af grundene til, at det ser sådan ud, er, at vi hele tiden har øget antallet af pesticider, som vi analyserer for. De stoffer, vi finder i dag, har alle været forbudt at bruge i mange år. Dertil kommer, at man i dag også tager mange prøver i det øvre grundvand for at finde ud af, hvad der kan være på vej ned til vores drikkevand.

Miljøstyrelsen har nedsat Vandpanelet, der skal rådgive om, hvilke stoffer der skal analyseres for.

SCREENING FOR INDHOLD AF PESTICIDER

Miljøministeriet har siden 2019 iværksat tre pesticid-screeninger af grundvandet i hele Danmark.

I 2019 indeholdt screeningslisten 415 stoffer. I 2020 kom der yderligere 99 stoffer på listen og i 2021 endnu 87 stoffer. ▶

PESTICIDER

Pesticider er forskellige kemiske stoffer, som sprøjtes på marken, i drivhuset eller i plantagen for at bekæmpe skadedyr, ukrudt eller svampesygdomme i det konventionelle landbrug.

Pesticider benævnes også sprøjtegift, sprøjtemidler eller planteværnemidler.

Der findes stoffer, som økologer må anvende. De er alle naturligt forekommende, fx mineraler eller udtræk af planter eller bakterier. Stofferne bruges på samme måde som pe-

sticider i konventionel produktion til at forhindre angreb af svampe eller insekter. Ingen af de syntetiske pesticider, som ikke findes naturligt, må bruges i økologisk dyrkning.

Pesticider virker på forskellige måder. Nogle er stærke nervegifte og slår insekter ihjel. Andre ændrer planternes stofskifte eller forstyrrer planternes hormoner, så de vokser anderledes, end de naturligt ville have gjort.

De fleste pesticider nedbrydes i planterne eller i jorden. De rester

af pesticid, som er tilbage, bliver trukket med regnen ned i jorden. Efterhånden bliver mange af dem nedbrudt, men ikke alle. Nogle siver med regnvandet ned til grundvandet.

Det tager typisk 20-50 år for regnen – og dermed for pesticidresterne – at nå ned til det grundvand, som anvendes til drikkevand.

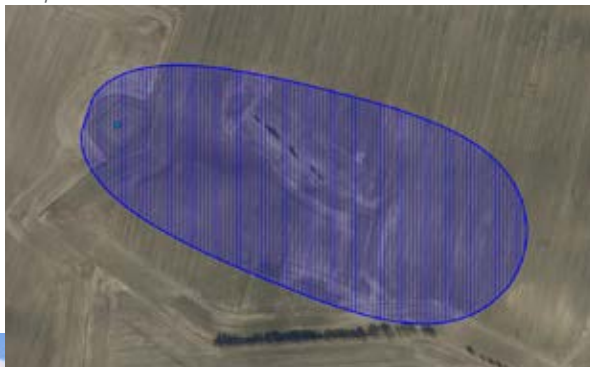
Resultaterne af disse undersøgelser danner grundlag for de krav, der stilles til vandværkerne om analyseomfanget. Antallet af årlige analyser afhænger af, hvor meget vand hvert vandværk udpumper.

INGEN PFOS I VANDET FRA SKIVE VANDVÆRK

PFOS, som er fluorholdige forbindelser, der fx bruges til imprægning, dvs. en vand- og/eller fedtafvisende effekt, er i øjeblikket højaktuelt, og stoffet er også kommet på den obligatoriske liste, som alle vandværker fremover skal analysere for.

Stoffet er fundet ved brandøvelsespladser flere steder i Danmark. I Skive Kommune er det kun Skive Vandværk, der har sådanne pladser i nærheden. Vi har derfor allerede nu analyseret vandet for PFOS og andre perfluorerede stoffer (dvs. svært nedbrydelige stoffer, der kan ophobes i både miljøet, mennesker og dyr) og kan heldigvis meddele, at de ikke findes i vandet fra Skive Vandværk. Der er på vores hjemmeside www.skivevand.dk mulighed for at se vandanalyser fra alle vores ni vandværker.

Beskyttet område

Boring

BORINGSNÆRE BESKYTTELSESOMRÅDER

En ændring af Vandforsyningsloven i 2019 har pålagt vandforsyningerne i Danmark at sikre arealet omkring deres drikkevandsboringer (BNBO) yderligere.

Områderne omkring hver boring, der er beregnet af Miljøstyrelsen ud fra geologien i området og mængden af det oppumpede vand, varierer meget i form og størrelse.

Alle vandværkerne skal inden udgangen af 2022 have indgået en frivillig aftale med berørte lodsejere om, at der fremadrettet ikke må sprøjtes, håndteres eller transporteres pesticider i disse områder.

Vandværkerne er derfor nødt til enten at betale en erstatning til lodsejerne eller opkøbe jorden. Kommunerne er tovholdere på projektet, og kommer man ikke i mål til tiden, vil der politisk blive indført et pesticidforbud i områderne. ■

Vandværk

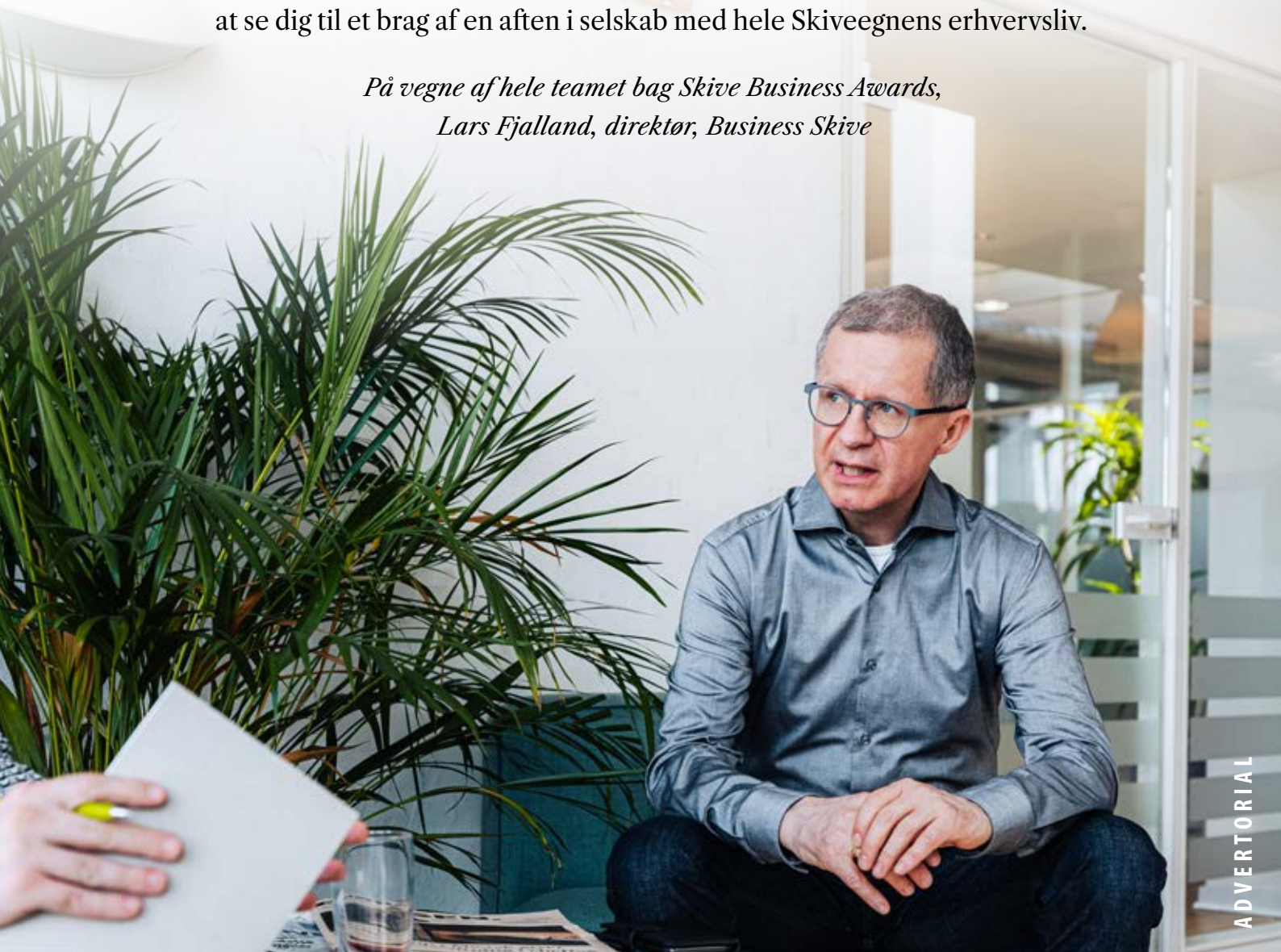
SKIVE BUSINESS AWARDS

2021

Prisuddelingsshow – Skiveegnens hyldest til erhvervslivet

Den 27. januar 2022 bliver endnu en stor dag for erhvervslivet i Skive, når der uddeles erhvervspriser i ti forskellige kategorier til Skive Business Awards i Kulturcenter Skive. Vi har på Skiveegnen et erhvervsliv fuld af styrke, robusthed, samarbejde og innovation, og det er vigtigt at anerkende dem, som gør det særligt godt for vores egn. Der er nu fundet nominerede til kategorierne, som du kan læse mere om på de næste sider. De endelige vindere bliver fundet i januar. Vi ser frem til et storslået arrangement i Kulturcenter Skive, og har du endnu ikke købt din billet, kan du stadig nå det på www.businessawards.dk. Vi håber at se dig til et brag af en aften i selskab med hele Skiveegnens erhvervsliv.

*På vegne af hele teamet bag Skive Business Awards,
Lars Fjalland, direktør, Business Skive*

17.30

Dørene åbner
 Koncertfoyer: bobler & snacks
 Fotografering på den røde løber
 og networking
 Musik ved Skive Musikskole

18.00

Koncertsalen
 Velkomst ved direktør
 for Business Skive
 Konferencier Søren Vester tegner
 aftenens program

18.15

Prisoverrækkelse, 3 priser

18.45

Hovedret serveres
 ved runde borde
 Musik ved Skive Musikskole

19.45

Prisoverrækkelse, 3 priser

20.15

Shaping New Tomorrow:
 Vores iværksætterrejse

21.00

Pause

21.30

Desserten serveres
 ved runde borde

21.50

Prisoverrækkelse, 4 priser

22.30

Forventet afslutning af det
 officielle program
 Åben bar samt musik
 ved Skive Musikskole

Søren Vester er konferencier for årets prisuddeling i Kulturcenter Skive.

Shaping New Tomorrow

Kasper Ulrich, Christoffer Bak og Christian Aachmann er barndomsvenner. I 2015 grundlagde de Shaping New Tomorrow, et klassisk herretøjskoncept.

Hør dem fortælle om vejen fra fem til 120 medarbejdere, om organisationens udvikling og ikke mindst om, hvordan de arbejder med produktudvikling og bæredygtighed.

The sky is the limit – hvis du spørger de hårdtarbejdende stiftere. De er kendte for deres innovation af The Perfect Pants og The Perfect Shirt.

De tre autodidakte stiftere startede uden meget kapital og arbejdede tre år uden løn med en “learn as you go” indgangsvinkel for at få iværksætterdrømmen til at lykkes.

Årets Iværksætterpris

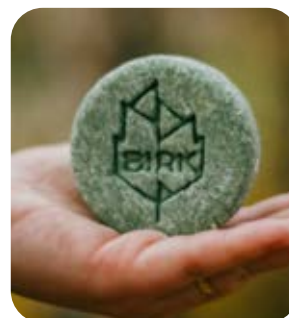
Birk Denmark

Birk Denmark producerer shampoo-barrer – her i det midtjyske, med Limfjorden i baghaven. Birk Denmark vil gøre op med hud- og hårplejeprodukter, der er pakket ind i unødvendig engangspplast. Det skal være slut med plastiksumpe og mikroplast i havet.

Birk Denmark producerer naturlige, plastfrie produkter uden at gå på kompromis med kvaliteten.

Birk er Grøn Salon-godkendt, hvilket er forbrugerens sikkerhed for, at produkterne ikke er til skade for hverken hud, hår eller miljøet.

De sparer vandet væk, de sparer plads under transporten og hermed også CO₂, og deres produkt kan spare en husstand for op mod 18 plastikflasker i snit - årligt.

Birk forhandles nu i over 50 butikker, online stores, saloner og hoteller fordelt i hele Danmark, Grønland og Nordeuropa. Birk hev desuden prisen hjem for Best Hair Care ved Nordic Natural Beauty Awards 2021.

Rasmus Kardyb – Limfjordens Hus

Der var engang en ung mand, der rykkede familien op med rode. De flyttede fra København til Glyngøre for at åbne en gourmetrestaurant. Med til historien hører, at den unge iværksætter åbnede restaurant Limfjordens Hus blot to uger, før hele Danmark lukkede ned.

Ved hjælp af hurtig og dynamisk omstilling, lokal opbakning og beslutsomhed lykkedes det Rasmus at kæmpe sig igennem den værste krise i restaurationsbranchens historie.

Derfor er det endnu mere imponerende, at Limfjordens Hus har formået at løfte sit niveau i denne periode. Holdet er lykkedes med at tiltrække arbejdskraft i en periode, hvor hele restaurationsbranchen lider af mangel på samme. Kokke og tjenere fra Aalborg, Aarhus, København og Helsingør har deres daglige gang på Limfjordens Hus. De fleste er nu bosat i Glyngøre eller omegn. Dette er kun muligt, fordi Rasmus Kardyb har fokus på at skabe en ung og inspirerende arbejdsplads, hvor alle får lov at bidrage og udvikle sig.

Holdet er lykkedes med at tiltrække arbejdskraft i en periode, hvor hele restaurationsbranchen lider af mangel på samme. Kokke og tjenere fra Aalborg, Aarhus, København og Helsingør har deres daglige gang på Limfjordens Hus. De fleste er nu bosat i Glyngøre eller omegn. Dette er kun muligt, fordi Rasmus Kardyb har fokus på at skabe en ung og inspirerende arbejdsplads, hvor alle får lov at bidrage og udvikle sig.

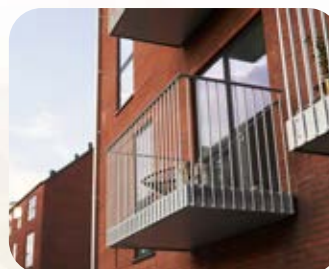
Den daglige ledelse udføres af ejerne Peter Bodilsen og Per Dalsgaard. Et team af dygtige medarbejdere og professionelle finansieringspartnere har gjort, at Hem Steel har kunnet vækste med stor hast.

Hem Steel A/S

Hem Steel A/S er en innovativ og dynamisk smedevirksomhed i stærk vækst. Virksomheden er en nyere, moderne smedevirksomhed, men med mere end 25 års erfaring. Virksomheden er bygget på gode traditioner og høj kvalitet kombineret med den nyeste teknologi. Smedearbejdet er baseret på nytænkning, ansvarlighed og levering til aftalt tid.

I løbet af blot 1 ½ år er virksomheden vokset til 22 ansatte, hvoraf to er lærlinge og en elev.

Den daglige ledelse udføres af ejerne Peter Bodilsen og Per Dalsgaard. Et team af dygtige medarbejdere og professionelle finansieringspartnere har gjort, at Hem Steel har kunnet vækste med stor hast.

Årets Erhvervspris

Knudsgaard A/S

Byggefirmaet Knudsgaard A/S startede som en traditionel tømrervirksomhed i 1997. Virksomheden har siden oplevet ekspansiv vækst og er i dag totalentreprenør med 80 engagerede medarbejdere, der består af håndværkere inden for fire faggrupper og 30 projektmedarbejdere.

Både håndværkere og projektfolk nyder stor anerkendelse fra kunderne, fordi de er fagligt dygtige, løsningsorienterede og effektive. "Vi oplever, at det at komme fra Skiveegnen sælger byggerier, hvor god, stabil arbejdskraft, er en selvfølge", fortæller ejer Lars Knudsgaard.

Virksomheden er bl.a. indstillet til "Årets erhvervspris", fordi de er gået forrest ift. den grønne omstilling i byggeriet – og har opnået DGNB guldcertificering og arbejder med Svanemærket og andre bæredygtighedsprincipper på fx autismebyggeriet i Skive.

For tiden opfører de "Energiparken", som er 51 lejligheder i et nyt boligfællesskabskoncept i Skive-bydelen, Brårup.

Vibla

Ole Lavesen og Henning Viborg etablerede Vibla tilbage i 2013. Ideen om at være et "grafisk supermarked", hvor alt med tryk kunne købes,

blev taget rigtig godt imod af både større og mindre virksomheder fra nær og fjern. Især for virksomheder uden egen markedsafdeling kan Vibla gøre en forskel. I 2019 overtog Vibla det gamle Thorvig

Tryk efter Vinni og Johnny. Begge arbejder stadig i virksomheden i dag.

Vibla er bl.a. nomineret til "Årets erhvervspris", fordi de er meget engagerede i byens netværk og kulturliv. De bakker op om mange projekter og gør en stor forskel for mange. De arbejder hele tiden på at være *top of mind*. De er nytænkende og altid med på en god idé.

Måske er det netop derfor, at de nu har modtaget deres første fornemme Gazelle-pris.

Thise Mejeri

Thise Mejeri er et udbredt brand i hele Danmark. Det er en veletableret virksomhed i Skive Kommune, som har været med til at skabe et stærkt landsbysamfund i Thise. Over 200 medarbejdere har deres daglige gang dér. Virksomheden fornyr sig og formår at følge udviklingen inden for økologi og bæredygtighed.

Thise Mejeri agerer ud fra holdninger, der vedrører bæredygtighed, miljø, rent drikkevand, genmodificerede organismer, dyrevelfærd og truede dyrearter – kort sagt temaer, der kredser om ansvarlighed og respekt for alt liv.

Lige nu er Thises landmænd i gang med at gennemføre klimahandlingsplaner, som skal medvirke til at reducere CO₂-udslippet fra de enkelte landmænds ejendomme.

Thise Mejeri er andet og mere end et andels-selskab og en arbejdsplads. For de fleste landmænd og for de fleste ansatte er Thise Mejeri noget, man involverer sig i, tager ansvar for og udvikler et lidenskabeligt forhold til.

Thise
MEJERI MED PASSION

Årets Unge Erhvervstalent

Jane Carlsen – Foliekoncept

Midt i pandemien i 2020 startede Casper Madsen Foliekoncept, og Jane Carlsen kom hurtigt med på holdet. Jane er bilentusiast med et par projekter stående hjemme i garagen, til når fritiden ellers tillader det. Hun er også til "racerbiler" af kød og blod, der vrinsker og har fire ben. Men ellers bor Jane nærmest på arbejdspladsen, så chancen er stor for at finde hende i gang med at dekorere eller indpakke en bil.

Som ny virksomhed er det utrolig vigtigt for Jane Carlsen at vinde kundernes tillid. Hun går gerne rigtig langt for at gøre kunderne tilfred-

se og sætter en ære i at gøre "det der ekstra", som ikke bare indfrier kundernes forventninger, men gør, at de også vælger Foliekoncept næste gang. Foliekoncept har en bred palette af arbejdsområder. Det er med til at skabe en alsidig arbejdsdag, men betyder også mange bolde i luften samtidigt. Derfor bliver det også ofte til en syv-dages arbejdsuge for at møde alle deadlines, som netop vægtes utrolig højt.

René Klokkeholm

René Klokkeholm er 28 år og er ved at tage en bachelor i e-handel på Erhvervsakademi Dania Skive. Samtidigt med dette har han lige færdiggjort et projektforsløb som underviser for første års studerende på e-handel i Skive i fagene brobygning og e-handelsteknologier. Dertil hjælper han også virksomheder som By Bit, Dansvejs, SK Byg & Montage og NIP akademiet med at stå skarpt med deres online tilstedeværelse.

René Klokkeholm har en åben arbejdstilgang, hvor han igangsætter og prøver forskellige ret-

ninger for at finde frem til den mest optimale løsning, så han er ikke bange for at fejle og træde ved siden, når han arbejder med emner, han intet kendskab har til eller erfaring med. Når han ikke lykkes med at komme frem til noget brugbart, spørger han eksperter og netværket til råds.

Julie Lysdal Markussen

Julie startede som udviklings- og detailchef i Skive Handel i august i år.

Hun er kommet utrolig godt fra start og går til alle opgaver med masser af gå-på-mod og engagement. Den indsats hun lægger i hverdagen – både i sit arbejde ved Skive Handel og i sit frivillige arbejde gennem netværket JCI

– bidrager til udviklingen af Skive og omegn. Netop det er noget, Julie virkelig brænder for.

Julie fortæller, at hun nyder at se, hvordan det, man er med til at skabe, vokser sig større og slår rødder i det lokale.

Udover at arbejde med udvikling af byen er Julie også opsat på løbende at udvikle sig selv, så hun kan yde den bedst mulige indsats hele tiden.

Planen er ifølge Julie ikke kun at fortsætte i mange år endnu, men også at gøre sit ypperste for at bidrage til udviklingen af vores by og egn.

Årets Fødevarerpris

Limfjordens Hus

På papiret kan det lyde vanvittigt: At åbne en gourmetrestaurant i Glyngøre, en by med 1200 indbyggere. Men for Rasmus Kardyb, der havde en vision om at flytte tættere på råvarerne og åbne lokalbefolkningens øjne for det skatkammer, som Limfjorden og dens opland er – gav intet mere mening.

Limfjordens Hus har et utroligt højt kompetenceniveau og er uden tvivl et af regionens bedste spisesteder. Her er et udsnit af landets største madmediers bedømmelse:

”Helt ude på odden i Limfjordsbyen Glyngøre duperer en tidligere Michelin-kok med sin

nyåbnede restaurant, der leverer stilsikker og ekstremt velmagende gourmet light til fair priser.”
– JYLLANDS POSTEN

”Ny gastronomisk perle ved Limfjorden: Udsigten er formidabel - men maden er bedre.”
– NORDJYSKE

”Best value for money 2021”
– DEN DANSKE SPISEGUIDE

Thise Mejeri

Da Thise Mejeri blev grundlagt i 1988, var der ingen, der turde satse på økologi. Hverken politikere, butikker eller mejeriselskaber.

Alligevel satte syv naive øko-idealister sig omkring et spisebord en sen aften i Nordvestjylland og besluttede sig sammen med en meje-

ribestyrrer fra et mindre landsbymejeri for at starte Thise Mejeri.

Det handlede om selvstændighed og økologi. Om at udleve drømmen og drive økologiske landbrug og producere økologiske mejeriprodukter af fineste kvalitet.

Forbrugernes tillid var – og er – noget, man skulle gøre sig fortjent til, og måske var det den vigtigste daglige udfordring for landmændene og for alle, der arbejder på mejeriet.

Derfor arbejdede mejeriet i døgn drift på at producere og udvikle velmagende mejeriprodukter på et økologisk grundlag. Og det bliver de ved med, for Thise overgiver sig aldrig.

Restaurant Lybystrand

Restaurant Lybystrand, med den smukkeste beliggenhed og udsigt ud over Limfjorden, er en sand perle. Søren Børsting og resten af holdet bag har formået at omdanne restauranten til noget helt særligt – noget, som folk gerne kører langt for at opleve.

Søren og co. har tilført stedet en masse kærlighed, omsorg og charme, og de er først lige begyndt. Der er mange nye tiltag på tegnebrættet, som de glæder sig til udleve.

Hver dag arbejder de fokuseret på at lave ærlig, spændende og god mad fra bunden af de bedste råvarer. De sylter, bager og hygges sig med det - og så har de et motto, som lyder: ”Ud med frituren og ind med stegepanden”.

De er livsnydere, og de elsker at forkæle deres gæster med god mad og dejlig vin, som de også selv sætter stor pris på.

Årets Butik

Givskov Løb

Indehaver Flemming Givskov er tidligere fodboldspiller, cykelrytter, duatlet, eliteløber og løbetræner. Med den baggrund kender han til vigtigheden af at have det rigtige fodtøj, som butikken har et bredt udvalg af. Flemming har haft butikken i 15 år og er specialiseret i løb og gang.

Noget af det vigtigste hos Givskovløb er, at alle kunder skal have en god oplevelse. Både atleter, motionister og folk, der bare vil gå en tur, skal have hjælp til det rigtige fodtøj, så de får en god oplevelse, når de er afsted, og de undgår skader.

Butikken har kunder med problemer med hælspe, ned-sunken forfod, hofte og rygproblemer. Flemming og hans team hjælper nemlig også med den slags rådgivning.

”Vi har mange gengangere, og kunderne kommer fra hele landet til vores lille butik i Skive for at få den helt rigtige rådgivning. Det er vi meget stolte af og glade for. Vi lever faktisk langt hen ad vejen af mund-til-mund metoden og dermed vores gode ry”, siger Flemming Givskov.

Bon Bonnieren - Chokolet

Når man træder ind ad døren til butikken i Nørregade, kommer sanserne straks på overarbejde. Så langt øjet rækker, er der fristelser for alle. Butikken bugner af lækker chokolade, lakrids, kaffe, the, hjemmelavede vafler, og man kunne blive ved.

Pigerne i butikken er altid smilende og hjælpsomme, og så pakker de smukt ind.

I butikken er der siddepladser, hvor man kan nyde en kop friskbrygget kaffe og et dejligt stykke kage, samtidig med at man fornemmer livet i gågaden lige uden for vinduet.

Helene, som står i spidsen for denne skønne

butik, er kendt for at være nytænkende og kreativ, hvad end det gælder firmajulegaver, gratis ansigtsmaling til alle børn eller inspirerende opslag på Facebook.

Kunderne kommer ofte langvejs fra for at købe værtindegaver, påskeæg, lækkerier til sig selv eller deres kære – og skulle de have svært ved at vælge, så er det oftest muligt med en smagsprøve.

Kære Børn - Kids Coolshop

Hver dag gør personalet deres bedste for at servicere og hjælpe kunderne bedst muligt.

Hvad enten det drejer sig om, hvordan man monterer autostole, hvordan barnevognen klappes sammen, hvilken størrelse tøj en 5-årig bruger, eller hvad der hiter mest af legetøj her og nu, så er de klar med råd og vejledning.

Butikken er indrettet, så det er nemt at komme rundt med en barnevogn, og der er små legestationer og et amme hjørne. Det skal være let at handle ind – også med børn – er butikkens motto.

De forsøger at være nytænkende. Ikke mindst under nedlukningen, hvor de forvandlede butikken til et studie, så de kunne lave *live* salg via Facebook og telefon. Det var til stor glæde for rigtig mange og særligt nybagte forældre.

De tilbød også udbringning i nærområdet og sendte ellers til resten af landet.

Årets RENT LIV-pris

Wiking Gulve

Wiking Gulve er i en grøn liga for sig.

Wiking Gulve er Danmarks eneste producent af lamelopbyggede plankegulve og er lokalt forankret i Roslev med dedikerede medarbejdere.

Som kun en ud af fem producenter på verdensplan har Wiking Gulve opnået den krævede Cradle to Cradle-certificering. Med anvendelse af 100% vedvarende energi produceres af fortrinsvist nordiske træsorter fra bæredygtig skovdrift med kort transportvej

til fabrikken. Produkterne afsættes primært i Skandinavien – tæt på træernes oprindelse.

Wiking Gulve arbejder kontinuerligt, for at resttræ upcycles i form af nye produkter, ligesom den cirkulære forretningsmodel sikrer, at gamle gulve genanvendes og får nyt liv.

Salling Autogenbrug

Salling Autogenbrug er en traditionel autogenbrugsvirksomhed, som opkøber udtjente og trafikskadede biler, videresælger de gode reservedele og sælger resten til skrot.

Virksomheden blev etableret i 1987 af Peter Haubo og drives i dag af de tre søskende, Lasse, Lise og Mads Haubo Korsgaard og deres 14 ansatte.

Gennem de seneste år har de udviklet en grøn forretningsmodel og en drøm om at skabe en materialebørs for de restprodukter, som traditionelt set ikke bliver solgt videre som re-

Salling Autogenbrug

servedele: Plast, glas, seler ... materialer, som hidtil er endt i skrotbunken og ofte sendes til forbrænding.

Selvom både corona og en omfattende brand tilbage i februar satte en kæp i hjulet, har det ikke slukket drømmen. I sommer overtog Salling Autogenbrug nye og større lokaler på Herningvej i Skive. Sideløbende med renoveringen har virksomheden medvirket i flere EU-, forsknings- og studieprojekter, som allesammen er i tråd med deres mission: "Vi vil være Danmarks grønneste autogenbrug".

Upcycling Scandinavia

Upcycling Scandinavia har fokus på produktionen af 100% upcycledede materialer. Alt er 100% genanvendeligt.

De har stort fokus på FN's 17 Verdensmål – særligt verdensmål nr. 12: Ansvarligt forbrug og produktion – og nr. 17: Strategiske samarbejder.

Deres Karoline-stol, som sælges til institutioner og skoler i de nordiske lande, Tyskland og snart Frankrig, produceres af 100% upcyclet plastaffald. Hver gang de producerer en stol, sparer de kloden for 4,65 kg CO₂. – Lige nu har de ordrer på et antal stole, hvor de vil forbruge

næsten 100.000 kg affaldsplast og spare kloden for 128.000 kg CO₂.

UPCYCLING
SCANDINAVIA

Upcycling Scandinavia arbejder på at etablere en ny fabrik i GreenLab Skive, som skal producere fremtidens produktionsplader til møbler, bordplader, køkkener og byggebranchen.

Upcycling Scandinavias klare vision er, at der ikke længere skal bruges nye ressourcer til produktion af plast og ikke skal fældes flere træer til fremstilling af produktionsplader.

Årets Erhvervsinitiativ

Forening for Branding Skiveegnen

Foreningens formål er at forestå og understøtte kulturaktiver og aktiviteter i Skive Kommune til glæde og gavn for dens borgere. Et formål er også at søge fundraising, der kan understøtte initiativer og arrangementer, der kan profilere Skive Kommune på nationalt niveau.

dækkende omtale og er blevet talerør for landets yderområder med det formål at skabe et "Danmark i balance". Balanceudfordringer kommer her på den politiske dagsorden og skaber opmærksomhed om alt det positive, der udgår herfra.

Foreningen for Branding Skiveegnen står bl.a. bag Skive-mødets to dage med samtaler og debatter om et Danmark i balance. Fire år i træk har arrangementet skabt lands-

BSE

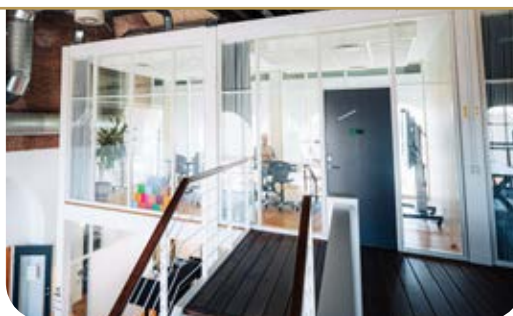
Branding Skiveegnen ApS

Elværket

Elværket er et fællesskab for udvikling på Skiveegnen.

Elværket er også Skives innovations- og iværksættermiljø på tværs af erhverv, uddannelse og kommune. Hvis man starter noget op, udvikler eller innoverer det, er Elværket en samlet indgang til kompetencer, faciliteter og netværk, der kan hjælpe en videre. - Uanset om det er i skoleregi, via en ungdoms- eller videregående uddannelse, iværksætteri eller via en virksomhed.

I Elværket er der forskellige kompetencer, faciliteter og udstyr, så man ikke selv behøver at

investere i alt for at komme i gang. Man kan leje mødelokaler, skriveborde, flexpladser og få adgang til ny teknologi i Elværkets Maker-space og Det Digitale Laboratorium.

Elværket samarbejder og bygger bro til alle relaterede aktører både på Skiveegnen, nationalt og internationalt.

Green Innovation Week

Hvis vi skal lykkes med grøn omstilling, er det nødvendigt, at flere under uddannelse får reelle kompetencer og erfaringer inden for grøn innovation. - Det er Green Innovation Week en åben innovationsplatform til. Green Innovation Week blev gennemført første gang i uge 39 i 2021.

På tværs af uddannelser, erhverv og kommune blev der udviklet nye, grønne idéer og løsninger til 11 lokale virksomheder og organisationers Green Challenges.

750 elever og studerende fra ungdoms- og videregående uddannelser i Skive samt Aarhus Universitet deltog og pitched deres løsninger for virksomhederne i Elværket Skive.

Den positive evaluering har medført en udvidelse af konceptet, hvor der i 2022 præsenteres flere innovationsspor under navnet Green Innovation Makers. Det er både en udvidelse af Green Innovation Week i uge 39 og af Green Challenges, som der kan arbejdes på online året rundt. Det løfter initiativet til et nationalt niveau, der både er forankret på Skiveegnen og i vores fokus på grøn omstilling og bæredygtig udvikling. Teamet bag er nu i gang med at søge fonde.

Årets julekalender er fuld af naturvidenskab

På Skive College er HTX-eleverne særligt begejstrede for TV2 julekalenderen 'Kometernes jul'. Den handler nemlig om naturvidenskab, hvor fire børn deltager i et astrofysikkursus. Undervejs i den spændende fortælling bliver der lavet en masse naturvidenskabelige eksperimenter.

Det gør der også hver eneste dag på Teknisk Gymnasium, hvor HTX-eleverne kaster sig ud i eksperimenter i skolens moderne fysik-, kemi- og bioteknologi-laboratorier. De er også i gang på de mange værksteder, hvor de fremstiller innovative prototyper og afprøver, om teorien nu også holder i praksis!

Naturvidenskab er en stor del af vores hverdag, uden at vi måske er opmærksomme på det, og det er netop det, som årets julekalender har fokus på. På HTX arbejder eleverne også med virkelighedsnære udfordringer fra både den lokale og globale omverden, og naturvidenskab, teknologi, teknik og it er de helt centrale områder.

Uddannelsen åbner op for rigtig mange muligheder for videreuddannelse og er det helt rigtige valg, hvis du fx vil være læge, laborant, arkitekt eller ingeniør.

Er du blevet nysgerrig og vil vide mere om HTX og se laboratorierne, så læs mere på skolens hjemmeside eller kom forbi, når Skive College holder åbent hus for alle skolens uddannelser den 15. januar 2022.

